

CZU

Această publicație a fost editată cu sprijinul Reprezentanței UNICEF în Moldova, al Fundației SOROS-Moldova, al Băncii Mondiale și este rezultatul parteneriatului între Asociația *Motivație* din Moldova și Centrul de zi *Speranța*.

Coordonator al ediției

Nicolae Beșliu, *magistru în asistență socială, psihopedagog, manager*

La elaborarea lucrării au contribuit:

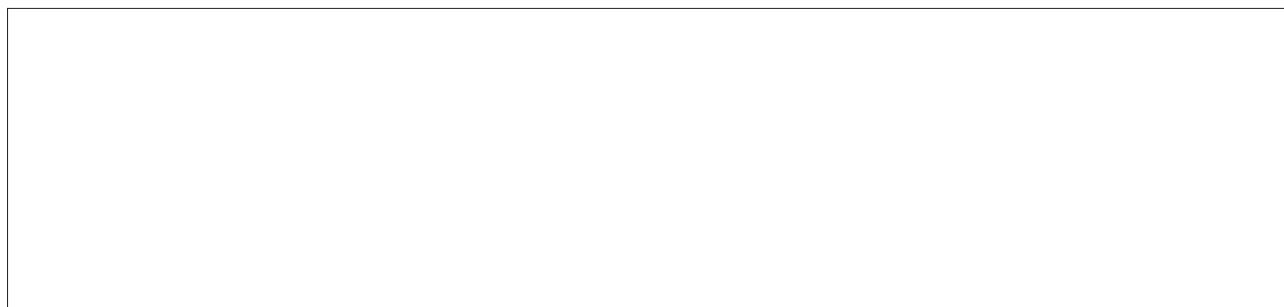
Valentina Chicu, *lector superior, Catedra Științe ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova,*

Svetlana Galben, *director adjunct, școala-grădiniță nr. 120, grad didactic superior,*

Viorica Cojocaru, *psiholog, magistru, Centrul de zi Speranța,*

Lidia Ivanova, *psihopedagog special, Asociația Motivație din Moldova, Direcția Municipală pentru Protecția Drepturilor Copilului, Chișinău.*

Opiniile expuse în această lucrare aparțin autorilor și nu reflectă în mod obligatoriu punctul de vedere al finanțatorilor.

Cuprins

1. Argument	4
2. Aspecte ale dizabilității	
2.1. Precizări terminologice	5
2.2. Tipologia dizabilităților.....	7
2.2.1. Dificultățile motorii de planificare/coordonare a acțiunii (ortopedice).....	7
2.2.2. Dezvoltarea retardată.....	9
2.2.3. Deficiențele de vedere.....	11
2.2.4. Deficiențele de auz	13
2.2.5. Deficiențele motrice și psihomotrice.....	14
2.2.6. Autismul	16
2.2.7. Hiperactivitatea	19
3. Evaluarea primară	
<i>Instrumente de evaluare</i>	21
I. Întrebări sub formă de anchetă	21
II. Fișă de evaluare și cunoaștere a copilului.....	23
III. Grilă de observare	25
IV. Fișă de observare (I, II)	26
V. Testarea gândirii	27
VI. Testarea memoriei.....	28
VII. Testarea atenției și a capacității de muncă.....	30
VIII. Testarea spiritului de observare.....	31
IX. Testarea spiritului critic	36
X. Testarea raportului gândire-limbaj.....	36
XI. Testarea judecății morale.....	36
XII. Testarea concepției despre adevăr.....	37
XIII. Testarea integrării socio-afective.....	37
XIV. Testul <i>Familia mea</i>	40
XV. Test-probă pentru sesizarea defectelor de pronunție și audição.....	41
XVI. Testul Goldstein Scherer (<i>Testul bețișoarelor</i>).....	41
XVII. Reprezentări generale.....	41
4. Planul educațional individualizat (PEI)	42
5. Evaluarea performanțelor în procesul educațional	53
6. Anexe	65
7. Bibliografie	81

Argument

Toți oamenii prin natura lor doresc să cunoască.

Aristotel

Omul se constituie într-un univers unic, irepetabil, deosebit de complex, fiecare individ reușind să realizeze pe parcursul vieții doar o infimă parte din ceea ce reprezintă potențialul său. În același timp, toți oamenii sunt absolut egali, cu șanse, drepturi și perspective egale: nu suntem cu nimic mai buni sau mai prejos decât oricare dintre semenii noștri.

Incontestabil, omul are un potențial enorm de autoafirmare, de creație și de perfecționare. Ne naștem goi și neputincioși; pe măsură ce creștem ajungem să avem curaj, să ne cultivăm deprinderi, iscusință – un bun prilej de a ne simți mândri, de a avea încredere în forțele noastre, în capacitățile noastre de autoafirmare. Căci inevitabil suferim când suntem subapreciați, desconsiderați!

Însă și oamenii care se nasc cu unele deficiențe sau care în urma unor împrejurări nefericite rămân cu un anume handicap au întotdeauna posibilități imense de a le depăși, de a se realiza plenar! Și de cele mai multe ori chiar ei sunt cei care ajung să valorifice mult mai fructuos resursele organismului uman. Acești semeni ai noștri, care obțin succesul în urma unui efort mult mai mare, în virtutea unor afecțiuni sau a unor lipsuri de ordin fiziologic, intelectual, sunt mult prea des condamnați, acuzați de cei din jur sau adeseori disprețuiți. Doar pentru că ei nu pot să-și formeze atât de ușor anumite abilități, priceperi, iar unele deprinderi, chiar de ordin elementar, devin imposibile pentru tot restul vieții, din cauză că le fusese afectat un anumit sistem, vital al organismului. Normal ar fi ca neputințele lor să nu ne „deranjeze”, ci să admirăm tenacitatea lor în obținerea succesului.

Persoanele cu *dizabilități* nu pot face unele lucruri cu ușurință, cu îndemânare și pricepere (după cum nici noi nu aveam de la început aceste calități) și sunt nevoite să muncească într-o măsură infinit mai mare. Până la urmă le efectuează, dar de cele mai multe ori, cu stângăcie și cu eforturi colosale.

Este o carte ce se dorește a fi un apel și îndemn la toleranță pentru cei care vin mai mult sau mai puțin în contact cu aceste persoane.

Elevii cu *cerințe educaționale speciale (CES)* se confruntă cu dificultăți de învățare din cauza cărora le este mai greu să progreseze decât majorității elevilor de aceeași vârstă. Acești elevi au nevoie de o „ofertă educațională specială” aceasta fiind definită ca o ofertă „suplimentară” sau „diferită” de cea asigurată în general pentru elevii de aceeași vârstă în școlile obișnuite. Elaborarea unei oferte educaționale pentru elevii cu cerințe educaționale speciale pornește de la profesorul școlii de cultură generală.

Lucrarea de față are menirea de a sprijini profesorul în cunoașterea problemelor cu care se confruntă copiii cu CES și a procesului incluziunii acestora în școala de cultură generală. În această carte, profesorul va găsi descrierea unor aspecte ale dizabilității și sugestii pentru organizarea activităților în fiecare caz aparte. Lucrarea îi oferă profesorului mostre de teste de evaluare inițială prin aplicarea cărora profesorul va reuși să obțină datele necesare pentru proiectarea ofertei educaționale speciale care se va descrie în Planul Educațional Individualizat. Condițiile realizării evaluării eficiente și mostrele de teste la diferite discipline școlare care se conțin în lucrare îi vor permite profesorului, elevului, părinților să se bucure de progresul în învățare.

Aspecte ale dizabilității

Pentru fiecare dezavantaj există un avantaj.

W. Clement Stone

Precizări terminologice

În jurul nostru există o mulțime de lucruri complexe, a căror esență poate nici nu o bănuim. Abia când ceva iese din spectrul normalului realizăm cât este de greu să înțelegem un fenomen cu care, de altfel, ne-am confruntat de atâtea ori până la momentul respectiv.

În mod asemănător se întâmplă cu o persoană cu anumite deficiențe: simțim valoarea, importanța unor capacități în viața cotidiană, abia atunci când acestea ne lipsesc. Persoanele care posedă aceste calități nu conștientizează dificultatea de a pronunța cuvintele sau de a face un lucru pentru persoana care nu le are; și faptul că realizarea lor, chiar și cu o anumită stângăcie, este o adevărată performanță, un mare succes, care deseori solicită eforturi pe care ceilalți nu le fac nici chiar atunci când efectuează lucrarea respectivă cu mult mai bine, cu măiestrie, cu pricepere și cu finețe.

Pentru a vorbi despre dificultățile oamenilor cu nevoi speciale, despre modalitatea cea mai indicată de tratare a acestora, despre cum am putea să-i susținem, să-i ajutăm, ar fi cel mai potrivit să începem prin a face câteva precizări terminologice. Deoarece dizabilitățile persoanelor cu nevoi speciale pot fi abordate din mai multe puncte de vedere: *medical, funcțional, social* etc., vom examina termenii cei mai frecvent utilizați în domeniu.

Deficiență – noțiunea vizează nivelul de dezvoltare insuficientă a unui organ, *stabilită prin metode și mijloace clinice sau paraclinice, prin explorări funcționale sau alte modalități de evaluare, folosite de serviciile medicale*. Este o insuficiență organică sau mintală din cauza căreia persoana produce mai puțin decât e normal. Organismul persoanei care vădește deficiențe (organice sau mintale) se caracterizează printr-un anumit deficit, absența anumitor facultăți fizice sau psihice. *Deficiența* poate fi de natură senzorială, comportamentală, mintală, motorie sau de limbaj.

Deficit – noțiunea desemnează absența unui lucru sau a unei însușiri strict necesare; se referă la înțelesul cantitativ al deficienței, adică ceea ce lipsește pentru a completa o anumită cantitate sau întregul.

Defectuositate – se referă la ceea ce determină un deficit și desemnează o stare a ceea ce este *defectuos*, stare de defecțiune; incorect, necorespunzător, deficient, vicios, care e cu (multe) defecte.

Infirmitate – invaliditate, starea celui infirm; defect fizic congenital sau dobândit în urma unui accident, a unei boli; diminuare notabilă sau absența uneia sau a mai multor funcții importante care necesită o protecție permanentă, fiind incurabilă, dar putând fi reeducată, compensată sau supra-compensată.

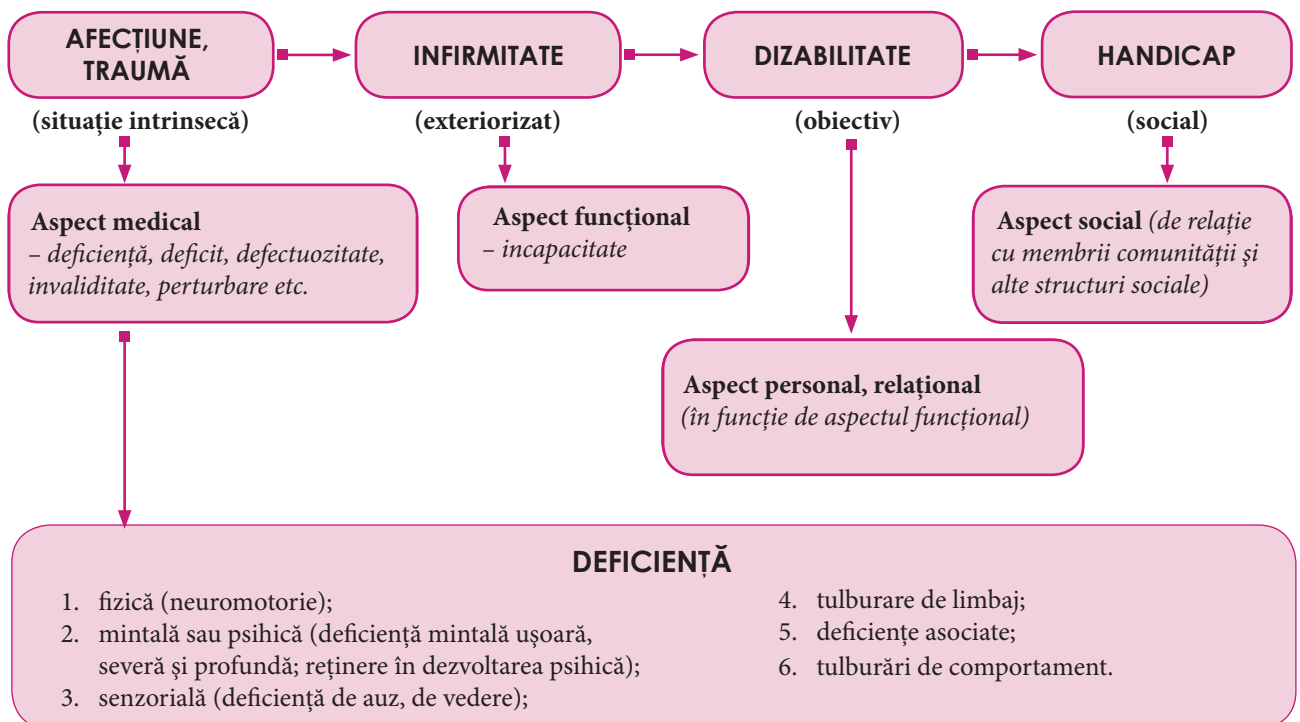
Invaliditatea implică pierderea sau diminuarea temporară sau permanentă a capacității de muncă.

Handicap – dezavantaj social rezultat din pierderea ori limitarea șanselor unei persoane, urmare a existenței unei deficiențe sau dizabilități (incapacități), imposibilitatea de a lua parte la viața comunității la un nivel echivalent cu ceilalți membri ai acesteia. Deficiență senzorială, motorie, mintală sau orice altă infirmitate, dezavantaj, dificultate, greutate, impas, impediment, inconvenient, neajuns, ne-

voie, obstacol. Greutate, piedică intervenită în munca cuiva. *Handicapul* semnifică interacțiunea dintre persoana cu dizabilitate și mediu; are rolul de a concentra atenția asupra disfuncționalităților din mediul înconjurător și ale unor acțiuni organizate de societate ca educația, comunicarea, informațiile etc., și împiedică persoanele cu dizabilități să participe la ele în condiții de egalitate cu ceilalți.

Aspectul social – rezumă consecințele deficienței și ale incapacității, cu manifestări variabile în raport cu gravitatea deficienței și cu exigențele mediului. Aceste consecințe pe plan social sunt incluse în noțiunile de *handicap*, *inadaptare* și se pot manifesta sub diverse forme: inadaptare propriu-zisă, marginalizare, inegalitate, segregare, excludere.

Incapacitate – reprezintă o pierdere, o diminuare totală sau parțială a posibilităților fizice, mintale, senzoriale etc., care împiedică efectuarea normală a unei activități.

Schema de mai sus arată legătura dintre termeni: *trauma* este un factor obiectiv sau o cauză care duce la *infirmitate*. Persoana afectată de traumă se caracterizează prin unele limitări funcționale, ceea ce duce la un mod de viață specific. Acest mod de viață, fiind pus într-un cadru social, se manifestă prin *handicap* sau *dizabilitate*.

Întru evitarea ofensării sau complexării persoanei vizate cu handicap se apelează tot mai des la noțiuni eufemistice: *dizabilitate*, *cerințe educaționale speciale*, *nevoi speciale* etc., acceptate mai ușor de aceste persoane.

Principiul *normalizării*, potrivit căruia persoanele cu dizabilități au dreptul să ducă o viață cât mai normală și să-și păstreze, pe cât este posibil, o conduită personală față de normele culturale ale comunității, se încetățenește în ultimul timp tot mai insistent în relațiile sociale.

În contextul normalizării s-a dezvoltat și concepția *incluziunii* ca un ansamblu de măsuri care se aplică diverselor categorii de populație și urmărește implicarea socială a acestora, în toate componentele ei.

Educația incluzivă vizează, deci, problematica școlarizării copiilor cu dizabilități, în contextul aplicării principiilor normalizării; încadrarea în instituții școlare obișnuite sau în structuri școlare cât mai apropiate de școlile obișnuite.

Tipologia dizabilităților

Tipologia reprezintă studierea științifică a trăsăturilor tipice sau a relațiilor dintre diverse tipuri de obiecte sau fenomene. Ca ramură a psihologiei, se ocupă cu studiul trăsăturilor psihice caracteristice diferitelor tipuri de oameni.

Vom vorbi în acest compartiment despre unele aspecte ale dizabilității persoanelor cu nevoi speciale, despre cauzele ce generează stângăcie, neîndemânare, condiționate de diferite afecțiuni ale organismului sau ale psihicului. Ele pot fi clasificate astfel:

1. *deficiențe motorii de planificare/coordonare a acțiunii (ortopedice);*
2. *întârziere în dezvoltare;*
3. *deficiențe de vedere;*
4. *deficiențe de auz;*
5. *deficiențe motrice și psihomotrice;*
6. *autism;*
7. *hiperactivitate cu deficit de atenție.*

1. Dificultăți motorii de planificare/coordonare a acțiunii (ortopedice)

- ◆ *apraxie motorie*
- ◆ *apraxie ideatorie*
- ◆ *apraxie constructivă*

Caracteristici

Unele persoane întâmpină dificultăți în viața cotidiană în special din cauza bolilor și deformațiilor congenitale sau ale celor dobândite, ale oaselor și ale articulațiilor corpului. Se datorează fie unor împrejurări nefavorabile survenite în timpul sarcinii, fie unor situații improprii în perioada postnatală, fie unor accidente sau boli suferite pe parcursul vieții.

Principalele dificultăți întâmpinate de aceste persoane țin de mișcările pe care le au de executat: se orientează mai greu în spațiu, se mențin cu greu în poziție verticală; mișcările necunoscute le planifică/execută anevoios. Manipulează stângaci obiectele, au probleme de coordonare și echilibru: deseori pot să atingă din greșeală obiectele din încăpere sau să le dea jos. De asemenea, execută mișcările neîndemânatic – atunci când prind mingea, iau în mână un anumit obiect, mănâncă sau beau.

Manifestă și alte reacții neadevrate sau neavenite: au frică de activități noi, obolesc prea repede, încep anevoios o activitate, dau dovadă de tonus muscular scăzut al membrelor superioare/inferioare, uneori țin gura deschisă, au hipersalivație, pot avea probleme de limbaj.

Cauze

Pe parcursul sarcinii:

- nivel socio-economic scăzut;
- malformații congenitale;
- sarcină gemelară;
- hemoragie;
- dezlipire prematură a placentei;
- travaliu prelungit.

Postnatale:

- naștere prematură;
- scor Apgar scăzut;
- asfixie, hipoxie;
- hemoragie intracraniană;
- hipertensiune arterială;
- ventilație mecanică;
- infecții severe etc.

Comportamentul copilului

- ✓ întâmpină dificultăți la menținerea în poziție verticală;
- ✓ planifică/execută anevoios mișcări necunoscute;
- ✓ obolesc repede;
- ✓ se orientează mai greu în spațiu;
- ✓ mișcare/deplasare neîndemânatică;
- ✓ reacții inadecvate;
- ✓ tonus muscular scăzut al membrelor superioare/inferioare;
- ✓ frică de activități noi;
- ✓ hipersalivație;
- ✓ manipulare stângace a obiectelor;
- ✓ probleme de coordonare și echilibru;
- ✓ îndeplinesc cu greu sarcinile propuse;
- ✓ încep anevoios o activitate;
- ✓ probleme de limbaj etc.

Recomandări

- ❖ planificarea pe etape succinte, clare, succesive;
- ❖ începerea activităților cu manipularea obiectelor mai mari, trecând apoi la cele mai mici;
- ❖ alegerea temelor, jocurilor didactice, manipulativelor, care generează un interes ridicat, de exemplu: *mingea moale este acceptată mai bine de unii copii*;
- ❖ acordarea permisiunii de a se deplasa mai puțin și de a-și lua pauze după necesitate;
- ❖ încurajarea copilului de a generaliza deprinderile însușite în timpul activității;
- ❖ acordarea indicațiilor verbale, a sugestiilor auxiliare;
- ❖ pregătirea din timp a materialelor didactice necesare;
- ❖ încurajarea copilului de a comenta efectuarea unei noi sarcini;
- ❖ urmărirea mișcărilor altor copii înainte de a încerca să le execute el însuși;
- ❖ încurajarea copilului în ceea ce face, accentuând încrederea în forțele proprii;
- ❖ recomandarea foii liniate sau a celei în pătrățele pentru activitățile de scriere;

- ❖ acordarea timpului pentru odihnă și joacă;
- ❖ recomandarea sarcinilor de completare a spațiilor;
- ❖ așezarea în bancă cu un copil pe care îl agreează;
- ❖ propunerea jocurilor senzoriale, cu efect relaxant;
- ❖ implicarea copilului, motivându-l prin solicitarea deprinderilor formate;
- ❖ evitarea luminii puternice, a razelor solare directe;
- ❖ comunicarea cu voce caldă, blândă, dar și manifestarea insistenței în obținerea rezultatelor scontate;
- ❖ acceptarea oricărei poziții pe care o ia subiectul, dacă aceasta nu este contraindicată din punct de vedere medical.

În cazul unor crize de **grand mal** (*crize epileptice*), situația poate fi înspăimântătoare pentru cei din jur. Copilul își poate mușca limba și buzele până la sângerare și poate avea convulsii. Dacă se află pe scaun sau în picioare, poate să cadă și să se lovească. De aceea este nevoie de a acționa prompt apelând la anumite intervenții de urgență:

- a așeza copilul pe o parte;
- a i se deschide gura și a i se introduce o lingură sau o spatulă între dinți, ca să nu-și înghită limba;
- a i se descheia haina la gât, ca să nu se sufoc.

În mod normal, criza durează 5-10 minute. Ulterior, copilul se va afla o perioadă de timp într-o stare confuză, de aceea este mai bine să stea o zi acasă.

2. Dezvoltarea retardată

- ◆ incapacitate intelectuală
- ◆ retardare mintală
- ◆ reținere în dezvoltarea psihică (RDP)
- ◆ dificultăți grave de învățare

Caracteristici

Dezvoltarea retardată reprezintă o anumită întârziere a evoluției persoanei din punct de vedere fizic, a însușirii limbajului, a îngrijirii proprii, a dezvoltării intelectuale. Este o incapacitate recuperabilă, pentru că treptat decalajul de dezvoltare față de ceilalți se reduce, până dispare cu totul. Întârzierea poate fi depistată de timpuriu, însă de cele mai multe ori este descoperită abia când persoana merge la școală. Persoanele cu această deficiență pot avea complementar și alte deficiențe: *de auz, de văz, de atenție, crize de epilepsie etc.*

Cauze

Prenatale (la momentul concepției):

- tulburări genetice pe parcursul dezvoltării intrauterine (infecții ce afectează creierul în dezvoltare).

Natale sau imediat după naștere:

- lipsa oxigenului;
- nașterea prematură;
- icterul.

Postnatale:

- accidente;
- maladii.

Sociale:

- deprimare emoțională, lipsa afecțiunii din partea părinților;
- probleme generate de alți factori de mediu.

Comportamentul copilului

Persoanele cu *dezvoltare retardată* sunt deseori desconsiderate de către cei din jur din cauza incapacității lor intelectuale, a reacției mai lente – acest lucru le face să se simtă mai neputincioase, le complexează. Este necesar să le ajutăm să aibă încredere în forțele proprii, puterea de a analiza lucrurile și de a găsi soluții. Caracteristici ale persoanelor cu această dizabilitate:

- ✓ realizează anumite sarcini într-un ritm mai lent;
- ✓ au nevoie de un timp mai îndelungat și de atenție sporită pentru însușirea cunoștințelor;
- ✓ se implică în activitate pentru o durată scurtă de timp (1-2 min);
- ✓ se distrag ușor la declanșarea anumitor stimuli auditivi, vizuali;
- ✓ sunt aparent apatice, indiferente;
- ✓ înțeleg mai greu instrucțiunile verbale;
- ✓ suferă de retardare în dezvoltarea motricității fine, a vorbirii;
- ✓ le lipsesc abilitățile sociale;
- ✓ folosesc un limbaj greu de înțeles;
- ✓ întâmpină dificultăți în gândire și anume la abstractizare, generalizare, se concentrează mai bine la imagine decât la cuvânt;
- ✓ predomină memoria de scurtă durată cu preponderența celei mecanice;
- ✓ posibile reacții neadecvate la tot ce le înconjoară;
- ✓ se mișcă cu dificultate;
- ✓ mișcări involuntare;
- ✓ imită cu greu mișcările, uitându-se cum sunt reflectate în oglindă;
- ✓ manifestă insuficiență a voinței;
- ✓ emotivitate scăzută;
- ✓ infantilism (comportament copilăros);
- ✓ sentiment de inferioritate, anxietate (frică nejustificată);
- ✓ caracter exploziv;
- ✓ dezechilibru emoțional, control limitat al stărilor afective: râs, plâns exagerat, neadecvat;
- ✓ crize de furie sau pasivitate;
- ✓ manifestă antipatie sau simpatie nemotivată;
- ✓ iritabilitate sau inhibiție etc.

Recomandări

- ❖ reducerea numărului obiectelor care sustrag ușor atenția în timpul activităților;
- ❖ utilizarea imaginilor, obiectelor concrete, captivante;
- ❖ folosirea cuvintelor accesibile și asigurarea că sarcina ce urmează a fi realizată a fost înțeleasă;
- ❖ organizarea activităților conform etapei de dezvoltare a copilului, pentru ca subiectul să se încadreze mai ușor;
- ❖ includerea copilului în alte activități în cazul sarcinilor cu grad de complexitate sporit;

- ❖ desfășurarea activităților până la final și asigurarea că se conștientizează importanța începerii și finalizării acestora;
- ❖ divizarea sarcinilor în etape mai mici de învățare;
- ❖ aprecierea chiar și a celor mai neînsemnate succese ale copilului, încurajarea răspunsurilor;
- ❖ organizarea comunicării în cerc și oferirea posibilităților de exprimare, în primul rând, pentru copiii cu dificultăți în vorbire;
- ❖ ignorarea comportamentului nedorit al copilului atunci când acesta încearcă intenționat să atragă atenția, astfel se va evita repetarea acestor comportamente;
- ❖ acordarea atenției și încurajarea copilului atunci când manifestă comportament acceptabil.

Solicitați, dacă e cazul...

- ➔ ajutorul logopedului, pentru a organiza activități de dezvoltare a deprinderilor de vorbire;
- ➔ ajutorul kinetoterapeutului, care ar putea sugera activități pentru îmbunătățirea coordonării motricității;
- ➔ sfatul psihologului, care ar facilita relația copilului cu semenii, încadrarea acestuia într-un program de schimbare a comportamentului și ar oferi sfaturi părinților etc.

3. Deficiențe de vedere

- ◆ handicap de vedere
- ◆ deficiențe vizuale

Caracteristici

Persoanele cu **deficiențe de vedere** se caracterizează prin vedere slabă sau vedere parțială, iar în unele cazuri chiar orbire totală. Acestea produc un dezechilibru la nivel comportamental, ceea ce influențează negativ relațiile subiectului cu mediul înconjurător.

Deseori, deficiențele de orice altă natură sunt însoțite și de slăbirea vederii. Peste 60% dintre copiii cu alte tipuri de dizabilități – *paralizie cerebrală, retard mintal, deficiențe de auz* etc. – au și deficiențe vizuale.

Cauze

- *maladii ale mamelor, preluate în timpul primelor luni de viață;*
- *leziuni ale ochilor în urma accidentelor creierului;*
- *infecții ale anumitor componente ale ochiului;*
- *tumorile care afectează nervul optic;*
- *maladii infecțioase (varicela, pojarul);*
- *orbirea cauzată de băile în bazinele cu apă infectată;*
- *xeroftalmia (orbirea pe bază de malnutriție ca rezultat al insuficienței vitaminei A în regimul alimentar).*

Comportamentul copilului

- ✓ *ține obiectele foarte aproape (de ochi);*
- ✓ *își freacă des ochii;*
- ✓ *are ochii roșii, pleoapele umflate, urcioare (furuncule) recurente;*
- ✓ *secreții ale ochilor (umezire);*
- ✓ *întoarce capul într-o parte, folosind văzul periferic;*
- ✓ *pleoapele sunt prea mari, clipește des;*

- ✓ se încruntă fără motiv;
- ✓ evită lumina puternică;
- ✓ citește și scrie cu dificultate;
- ✓ memorie bună, de lungă durată;
- ✓ evită argila, nisipul, plastilina etc.;
- ✓ când se lovește de obiecte – cade;
- ✓ unele sunete îl distrag, provocându-i frică;
- ✓ evită să se implice în activități de un anumit ordin;
- ✓ nu-i plac activitățile noi;
- ✓ nu poate găsi, fără să fie ajutat, sala de clasă;
- ✓ nu folosește eficient materialele care îi sunt propuse;
- ✓ preferă un singur loc în clasă: la masă;
- ✓ când vorbește ține capul în jos;
- ✓ manifestă manierisme (lovește brațele de corp, privește fix sursa de lumină, se leagănă);
- ✓ se sperie ușor;
- ✓ cade des etc.

Recomandări

- ❖ identificarea locului și aranjarea copilului acolo de unde acesta vede cel mai bine;
- ❖ încurajarea copilului să-și folosească, fără ezitare, vederea;
- ❖ scrierea literelor și cifrelor cât mai mare posibil și vizibil;
- ❖ reglarea luminii;
- ❖ reducerea zgomotului din încăperea și a excitanților vizuali externi;
- ❖ utilizarea dispozitivelor și materialelor suplimentare;
- ❖ observarea primelor semne de oboseală: *căscatul, frecarea la ochi, clipirea frecventă* etc.;
- ❖ citirea cu voce mai tare a sarcinilor, instrucțiunilor;
- ❖ încurajarea copilului să efectueze activități de rutină care i-ar stimula independența;
- ❖ prevenirea copilului înainte de a-l atinge, a-l mișca;
- ❖ mărirea imaginilor, pentru o percepere eficientă (*scontată*);
- ❖ modelarea tonului, intensității vocii în dependență de scopul propus;
- ❖ folosirea la scriere a hârtiei cu linii pronunțate;
- ❖ deplasarea doar prin fața copilului, întru evitarea speriatului;
- ❖ folosirea semnelor de carte;
- ❖ încurajarea copilului în explorarea activă a mediului;
- ❖ oferirea șanselor de folosire independentă a lucrurilor etc.;
- ❖ folosirea culorilor stridente, pentru atragerea atenției (*roșu, galben, roz, portocaliu* etc.);
- ❖ punerea la dispoziție a unui abac (*orele de matematică*);
- ❖ utilizarea mijloacelor audio;
- ❖ adaptarea unor texte și sarcini în formatul *Braille*;
- ❖ încurajarea copilului apreciindu-i meritele, cu un gest prietenos atingându-l pe umăr;
- ❖ încurajarea de a purta ochelari, folosind fraze de genul: *Cei care poartă ochelari sunt oameni inteligenți și deștepți* etc.

Solicitați, dacă e cazul...

➔ *sfatul celor din jur: părinți, psihologi, terapeuți, oculiști, oftalmologi, pentru a-l ajuta pe copil, prin anumite instrucțiuni și dispoziții să reducă manierismele.*

4. Deficiențe de auz

- ◆ afecțiuni senzoriale auditive
- ◆ hipoacuzie
- ◆ slăbirea acuității auzului
- ◆ tulburări de auz
- ◆ handicap senzorial auditiv
- ◆ surditate

Caracteristici

Deficiența de auz se caracterizează prin pierderea parțială sau totală a auzului (*surzenia*). Handicapul de auz poate fi congenital (*înnăscut*) sau poate să apară în primii 3 ani de viață.

Cauze

Ereditare:

- surditate în familie.

Pe parcursul sarcinii:

- în timpul sarcinii mama a fost bolnavă de rubeolă.

Postnatale:

- copil născut prematur;
- medicamente contraindicate, dar utilizate de mamă în timpul sarcinii (deși boala nu este incurabilă, este afectat auzul fătului);
- infecții ale urechii;
- infecții cu citalovirus (virus ce afectează fătul);
- secreții excesive de cerumen care blochează canalul auditiv;
- incompatibilitate Rh (mama și fătul au sânge cu Rh diferit).

Comportamentul copilului

- ✓ imitând sunetul, întâmpină deseori greutăți în vorbire;
- ✓ la unele forme ale deficienței este atestată retardarea intelectuală;
- ✓ operează cu imagini generalizate;
- ✓ înțelege situația creată și gesticulațiile, dar nu poate percepe vorbirea;
- ✓ utilizează semne pentru a se informa;
- ✓ folosește gestul și mimica pentru exprimare;
- ✓ prezintă mari dificultăți înnăscute;
- ✓ imită sunetele și pronunță cuvintele cu greu;
- ✓ comunică greu cu cei din jur;
- ✓ inteligență aparte;
- ✓ manifestă timiditate și anxietate;
- ✓ manifestă neîncredere;
- ✓ lipsă de inițiativă;
- ✓ atenție scăzută;
- ✓ nemotivat pentru activitate;
- ✓ vorbirea este slab dezvoltată;
- ✓ întoarce capul pentru a auzi mai bine;
- ✓ percepe ușor sarcinile scrise, dar nu le înțelege pe cele verbale;

- ✓ sunt frecvente secrețiile urechilor;
- ✓ pentru a executa o misiune, întâi urmărește ce fac colegii;
- ✓ dureri de urechi, gât, solicită profesorul să vorbească mai tare;
- ✓ răspunde greșit sau nu răspunde deloc etc.

Recomandări

- ❖ așezarea subiectului în banca cea mai apropiată de masa învățătorului (*maximum 3 metri*);
- ❖ verificarea prezenței aparatului auditiv (*dacă i-a fost recomandat*);
- ❖ asigurarea că elevul a înțeles sarcina încredințată, mesajul;
- ❖ inițierea discuțiilor cu copilul în cauză în timpul lucrului în echipă;
- ❖ alegerea corectă a poziției învățătorului vizavi de copilul în dificultate;
- ❖ iluminarea încăperii;
- ❖ reglarea poziției față de lumină;
- ❖ solicitarea unui specialist în limbajul semnelor (*copiii mici învață ușor să comunice prin limbajul semnelor*);
- ❖ încurajarea colegilor în acordarea ajutorului când acesta întâmpină greutăți (*oferirea textelor, xerox, cărți etc.*);
- ❖ reducerea la minimum a zgomotului din clasă;
- ❖ încurajarea și evidențierea fiecărui efort depus de copil;
- ❖ folosirea, în procesul comunicării, a imaginilor și fișierelor cu simboluri;
- ❖ încurajarea lucrului în perechi (*solicitarea ajutorului colegului de bancă în indicarea paginii, sarcinii, instrucțiunilor etc.*);
- ❖ asigurarea condițiilor favorabile pentru a-l face mai sociabil etc.

Solicitați, dacă e cazul...

- ➔ ajutorul unui ORL-ist (*otorinolaringolog*);
- ➔ specialiști în domeniul protecției sănătății.

5. Deficiențe motrice și psihomotrice

- ◆ deficiențe neuromotorii
- ◆ infirmitate motorie cerebrală (IMC)
- ◆ paralizie cerebrală infantilă (PCI)
- ◆ deficiențe ortopedice.

Caracteristici

Deficiența motrică și psihomotrică este o tulburare neurologică neprogresivă și neereditară, care afectează capacitatea copilului de a se mișca și de a-și menține echilibrul. Specialiștii susțin că majoritatea deficiențelor psihomotrice sunt provocate de leziuni cerebrale incurabile ce determină apariția infirmității, atacând unicele celule nervoase ale creierului și, respectiv, ale măduvei spinării, care nu au proprietatea să se regenereze. Dizabilitatea fizică poate afecta doar o singură parte a corpului (*picioarele sau mâinile*) sau tot corpul. Bineînțeles apar dificultăți de mișcare și fixare a poziției corpului (*probleme în autodeservire*).

Cauze

Predispozante:

- ereditatea;
- influențele nocive pe care le suferă organismul fătului în viața intrauterină etc.

Favorizante:

- factorii negativi care influențează sănătatea și funcționarea normală a organelor (preponderent în perioadele de creștere și dezvoltare activă a copilului);
- condiții nesatisfăcătoare de igienă și de viață;
- lipsa organizării activităților și a pauzelor între acestea;
- regim alimentar necorespunzător;
- insuficiență de aer și lumină;
- boli cronice ale organismului;
- complicații apărute în urma intervențiilor neurochirurgicale etc.

Determinante (declanșatoare):

- malformații și deformații congenitale (acțiunea infecțiilor cronice, tuberculoza, sifilisul, paludismul etc.);
- intoxicații lente, alcoolism, medicamente, săruri radioactive, tulburări endocrine și neuropsihice, carențe alimentare sau de vitamine, boli ale sângelui etc.;
- mediu extern nefavorabil (care se răsfrânge asupra fătului prin intermediul organismului matern):
- temperatură prea joasă sau prea ridicată;
- umiditate excesivă;
- acțiune a razelor X;
- traumatizare a abdomenului gravidei;
- carențe alimentare;
- avitaminoze;
- condiții nefavorabile de viață și de muncă;
- vârsta fragedă sau înaintată a părinților etc.

Alte cauze:

- malformații congenitale;
- infecții materne din perioada sarcinii/viața la limita sărăciei în timpul sarcinii;
- dificultăți la naștere;
- naștere prematură;
- accidente obstetricale;
- infecții din copilărie: meningită, rubeolă, icter, leziuni ale creierului.

Comportamentul copilului

- ✓ probleme motorii fine/grosiere;
- ✓ mișcă greu unele părți ale corpului;
- ✓ distrofie musculară;
- ✓ nu-și poate menține corpul în poziție verticală;
- ✓ dezechilibru;
- ✓ obosește repede;
- ✓ manifestă unele reflexe atipice;
- ✓ tonus muscular redus – pe stânga sau pe dreapta, doar la picioare;
- ✓ hipersalivație;

- ✓ frisoane frecvente, tremur prelungit;
- ✓ deglutiție dificilă;
- ✓ vorbire neclară;
- ✓ scris dificil, indescifrabil;
- ✓ își menține cu dificultate capul;
- ✓ tonus muscular scăzut, înalt-tare, rigidizarea articulațiilor;
- ✓ accese de apoplexie (pierderea bruscă a cunoștinței și a sensibilității);
- ✓ fracturarea facilă a oaselor, consecință a deficienței de vitamine și săruri minerale în organism, care poate surveni după o lipsă îndelungată de mișcare a corpului.

Recomandări

- ❖ elaborarea materialelor instructive auxiliare;
- ❖ utilizarea metodelor alternative de comunicare (*pictograme*);
- ❖ folosirea scaunelor, meselor, pernuțelor speciale pentru asigurarea poziției corecte a corpului și a capului;
- ❖ sesizarea primelor semne de oboseală;
- ❖ încurajarea participării la anumite activități, folosind ambele mâini;
- ❖ atenționarea copilului când acesta este solicitat să se ridice sau să se așeze;
- ❖ oferirea timpului pentru exprimarea gândurilor;
- ❖ încurajarea colegilor de a-l ajuta când întâmpină dificultăți;
- ❖ acordarea timpului suplimentar pentru finalizarea activităților;
- ❖ utilizarea versiunii computerizate;
- ❖ utilizarea benzilor velcro, a lipiciului, a fâșiilor magnetice, a panourilor mobile etc.;
- ❖ asigurarea că subiectul în cauză poate avea acces la toate materialele necesare;
- ❖ reducerea sarcinilor, obligațiilor etc.

Solicitați, dacă e cazul...

- ↪ ajutorul kinetoterapeutului, logopedului, psihologului și a altor specialiști.

6. Autismul

- ◆ lipsă de comunicare
- ◆ tulburări emoționale grave
- ◆ retardare psihică

Caracteristici

În cazul **deficienței de autism** copilul manifestă tulburări atât în plan *intern*, cât și *extern*.

În *plan intern* se evidențiază tulburări de tipul:

- a) stări prelungite de anxietate (*frică neîntemeiată și frustrare*);
- b) instabilitate afectivă și depresie;
- c) ostilitate (*agresivitate, neacceptarea colaborării cu cei din jur*);
- d) izolare, evitarea celor din jur;
- e) repulsie față de activitățile zilnice, indiferență;
- f) dereglări ale unor funcții psihice (*atenție, memorie, gândire*);
- g) incapacitate de concentrare sau de acordare a atenției.

La rândul lor, acestea determină reacții comportamentale diferite în funcție de extinderea și profunzimea dereglărilor interioare, manifestându-se în exterior prin:

- a) reacții afective instabile de diferită intensitate (frică, furie, mânie, râs și plâns necontrolat);
- b) comportament impulsiv;
- c) hiperactivitate excesivă;
- d) comportament agresiv;
- e) relații problematice cu semenii;
- f) simptomele apar continuu timp de 6 luni și mai mult;
- g) autismul apare de 4-5 ori mai des la băieți decât la fete.

Impedimente în interacțiunea socială:

- a) impedimente în utilizarea unor comportamente nonverbale, cum ar fi privitul în ochi, expresiile faciale, pozițiile corpului;
- b) eșecul în dezvoltarea unor relații caracteristice nivelului de dezvoltare;
- c) lipsa dorinței de a-și împărtăși interesele sau realizările altor persoane;
- d) lipsa reciprocității sociale sau emoționale.

Impedimente în comunicare:

- a) întârzierea sau lipsa totală a limbajului verbal (fără a fi însoțită de încercarea de a compensa această lipsă prin alte modalități de comunicare, cum ar fi gesturile sau mimarea);
- b) impedimente în inițierea sau susținerea unei conversații cu ceilalți chiar și la copiii cu un limbaj potrivit;
- c) limbaj stereotip sau limbaj intolerant;
- d) lipsa jocului variat și spontan sau a jocului social imitativ, potrivit vârstei.

Comportamente, interese și activități reduse, stereotipe:

- a) interes redus și anormal în intensitate sau concentrare;
- b) atașament aparent inflexibil pentru un ritual specific și nefuncțional;
- c) maniere stereotipe (de exemplu: balansarea sau răsucirea mâinii sau a degetului, mișcări complexe ale întregului corp);
- d) preocupări insistente pentru anumite părți ale obiectelor.

Scopul integrării școlare în cazul unui copil autist nu este de a ajunge la performanțe foarte mari ci de a-l dezvolta multilateral astfel încât ajungând la maturitate să poată trăi și munci împreună cu semenii săi. El poate fi orientat spre unele activități manuale, demonstrând pricepere și talent, de exemplu: brodatul, cusutul, olăritul, tâmplăria etc.

Cauze

- deficiențe organice de natură biochimică sau dezvoltare structurală insuficientă a creierului (afecțiuni ale creierului, leziuni subcorticale, anomalii genetice);
- factori psihogeni – autismul este un fenomen de retragere psihologică față de tot ceea ce este perceput anormal și sub formă de pedeapsă (de exemplu: relațiile rigide ale unor părinți față de copiii lor autiști);
- starea medicală fragilă (sindromul X, scleroza, “congenital rubella”);
- importanța factorului genetic și rezultatul interacțiunii mai multor gene;
- macrocefalia face parte din mecanismul cerebral ce cauzează autismul;
- anomalii timpurii în dezvoltarea creierului.

Comportamentul copilului:

- ✓ limbaj limitat sau lipsa definitivă a acestuia (înțelegerea, gândirea abstractă);
- ✓ discrepanță între iq-ul verbal și cel nonverbal;
- ✓ lipsa contactului vizual;
- ✓ comportament extrem de nervos;
- ✓ abilități extraordinare în anumite domenii: desen, muzică, matematică;
- ✓ lipsa înțelegerii și a practicării unor jocuri imitative, abstracte (de exemplu: în timpul jocului nu poate folosi banana în loc de microfon);
- ✓ dezinteres pentru orice tip de jucărie;
- ✓ hiperactivitate și agresivitate față de propria persoană sau față de cei din jur;
- ✓ maniere stereotipe etc.

Recomandări

- ❖ facilitarea dezvoltării sociale și a limbajului prin diferite tehnici, metode, procedee de lucru interactive;
- ❖ organizarea activităților ce au ca scop stabilirea relațiilor de reciprocitate (*cântece însoțite de mișcări, jocuri cu mingea* etc.);
- ❖ anticiparea traumelor rezultate în urma unor schimbări;
- ❖ reducerea problemelor comportamentale (*comportament ritualistic, agresivitate, hiperactivitate* etc.)
- ❖ orientarea privirii învățătorului în altă direcție, atunci când comunică cu un copil autist, iar dacă apare intenția de a-l face să se apropie, privirea învățătorului va fi orientată doar în direcția în care dorim să meargă;
- ❖ nu este bine pentru copilul autist ca cei din mediul său să cedeze în fața fiecărui moft și să se adapteze modului lui de viață. Acest compromis deseori creează o situație insuportabilă.

Solicitați, dacă e cazul...

- ➔ ajutorul ergoterapeutului;
- ➔ ajutorul psihologului, care să evalueze abilitățile intelectuale (IQ);
- ➔ medicul logoped, care să testeze limbajul;
- ➔ consultantul în educație, care să determine aptitudinile și comportamentul școlar;
- ➔ psihologul, psihiatrul, care ar descoperi o potențială problemă de comportament etc.

7. Hiperactivitatea cu deficit de atenție

- ◆ handicap de comportament
- ◆ tulburare de comportament
- ◆ sindrom hiperchinet
- ◆ activitate exagerată
- ◆ sindrom de deficit de atenție

Caracteristici

În cazul prezenței **hiperactivității cu deficit de atenție** copilul manifestă diferite tulburări de personalitate atât în *plan intern*, cât și în *plan extern*.

În *plan intern* pot avea loc tulburări de tipul:

- a) stări prelungite de anxietate (frică neîntemeiată și frustrare);
- b) instabilitate afectivă și depresie;
- c) ostilitate (ură și neacceptarea colaborării cu cei din jur);
- d) izolare, evitarea celor din jur;
- e) repulsie față de activitate, indiferență;
- f) dereglări ale unor funcții psihice (atenție, memorie, gândire);
- g) incapacitate de concentrare sau de acordare a atenției.

Acestea determină reacții comportamentale diferite în funcție de extinderea și profunzimea dereglărilor interioare.

În *plan extern* tulburările se manifestă prin:

- a) reacții afective instabile de diferită intensitate (frică, furie, mânie, râs și plâns nestăpânit);
- b) comportament impulsiv;
- c) hiperactivitate excesivă;
- d) comportament agresiv;
- e) relații deficitare cu semenii.

Aceste simptome se manifestă timp de 6 luni și chiar mai mult. Băieții sunt afectați mai frecvent decât fetele.

Cauze

În perioada intrauterină:

- fumatul sau abuzul de alcool al mamei în timpul sarcinii;
- malnutriție;
- reacții adverse la medicamente.

Tulburare asociată la unele probleme primare de genul:

- surditate;
- dificultăți vizuale;
- crize epileptice;
- dificultăți de învățare.

De origine psihologică:

- evenimente în familie ce ar putea provoca copilului reacții negative (nașterea unui copil, despărțirea părinților sau divorțul, un deces);
- efecte ale abuzului față de copil (abuzul/maltratarea fizică, emoțională, sexuală, neglijarea);
- greșeli în educație.

Comportamentul copilului

- ✓ incapacitatea de a finaliza o sarcină deja începută;
- ✓ respectă instrucțiunile cu dificultate;
- ✓ este foarte curios și se distrage ușor de la alte activități și de la evenimente ce se desfășoară în jurul lui;
- ✓ uneori este excesiv de vorbăreț;
- ✓ întâmpină dificultăți în coordonarea motorie fină de unde rezultă un scris urât sau o aversiune față de sarcinile scrise;
- ✓ se implică energic în activități, dar pentru o scurtă durată de timp;
- ✓ se poate confrunta cu diverse probleme în activitățile unde e nevoie de atenție maximă: lucru manual, artă, sport;
- ✓ pare imatur și egoist în relațiile cu semenii;
- ✓ se joacă adesea cu copii mai mici, deoarece îi poate domina etc.

Recomandări

- ❖ reducerea la maximum a motivelor care-i distrag atenția;
- ❖ utilizarea termenilor accesibili, ținând cont de nivelul de pregătire individuală a copilului;
- ❖ asigurarea nivelului de înțelegere a mesajului, întru atingerea obiectivelor;
- ❖ revenirea la teme predate, pentru consolidarea cunoștințelor achiziționate;
- ❖ acordarea unui timp mai îndelungat copilului aflat într-un acces de furie (*de exemplu: îndeplinirea unei rugăminți: să transmită un mesaj în altă clasă și să revină*);
- ❖ introducerea elementelor noi, mai captivante în timpul activităților, ajutându-l să se concentreze pentru o perioadă mai lungă de timp;
- ❖ explicarea unor consecințe ale comportamentului neadecvat etc.
- ❖ stimularea comportamentului decent prin îmbrățișări calde și cuvinte de încurajare;
- ❖ propunerea spre realizare a sarcinilor succinte;
- ❖ solicitarea realizării parțiale a temelor, sarcinilor complicate etc.

Solicitați, dacă e cazul...

- ➔ psihologul, pentru a include copilul într-un program de corecție comportamentală;
- ➔ neuropediatrul, pentru a-i prescrie un tratament medicamentos (*în caz de necesitate*);

Evaluarea primară

Dacă tratez un individ ca și cum ar fi ceea ce ar trebui și ar putea să fie, el va deveni ceea ce trebuie și poate fi.

Goethe

În cazul copiilor cu deficiențe de învățare este important ca profesorii să cunoască atât dificultățile pe care le întâmpină, cât și cerințele școlare care le stau în față. Scopul evaluării inițiale este de a permite cadrelor didactice din școli o predare cât mai eficientă. De altfel, se știe că evaluarea relevă atât indicatori ai caracteristicilor de învățare, cât și ai celor de predare.

Rezultatele evaluării inițiale vor permite stabilirea diagnozei motorii, psihice, a nivelului de dezvoltare al copilului. În cazul copiilor cu dizabilități, vârsta de dezvoltare diferă de cele mai multe ori de vârsta cronologică. De asemenea, diferite aspecte ale dezvoltării pot înregistra diferite niveluri de dezvoltare. De exemplu, în plan intelectual, copilul corespunde vârstei cronologice de 9 ani, în plan fizic el corespunde vârstei de 4 ani, iar în plan socio-afectiv – vârstei de 6 ani. De aceea este foarte important ca în urma evaluării inițiale, profesorul să dispună de toată informația necesară pentru a întocmi un Plan educațional individualizat (PEI), incluzând și posibilitățile de recuperare de care dispune instituția (*logopedie, chinetoterapie* etc.). Rezultatele vor indica nivelul de dezvoltare al copilului, de la care trebuie continuată reabilitarea, componentele forte pe care se pot construi alte cunoștințe și abilități.

Evaluarea primară poate fi axată pe trei componente:

- ✓ evaluarea fizică
- ✓ evaluarea social-emoțională
- ✓ evaluarea cognitivă.

În continuare vă propunem un set de *instrumente de evaluare* care pot fi utilizate în cadrul realizării acestor evaluări.

I. Întrebări sub formă de anchetă (formular)

1. Numele, prenumele.
2. Numele, prenumele părinților.
3. Sexul: ești fată sau băiat?
4. Când vei crește, ce vei fi: femeie sau bărbat?
5. Ești unicul copil în familie sau mai ai frați?
6. Câți ani ai? Câți ani vei avea peste un an? Dar peste doi ani?
7. Acum e dimineață sau seară?
8. Când iei micul dejun: seara sau dimineața? Ce iei mai întâi: prânzul sau cina?
9. Aș vrea să vin la tine în vizită, dar nu știu adresa; poți să mi-o spui?
10. Știi unde lucrează părinții tăi?
11. Îți place să desenezi? Ce culori au aceste creioane?
12. Ce anotimp este acum: iarnă, vară, primăvară sau toamnă? De ce?
13. Când te poți da cu sania: vara sau iarna?

14. De ce ninge iarna, dar vara nu?
15. Știi cu ce se ocupă medicul? Dar învățătorul? Dar poștașul?
16. De ce la școală e nevoie de bancă? Dar de clopoțel?
17. Ți place să mergi la școală?
18. De ce?
19. Arată-mi ochiul drept, mâna stângă. La ce ne folosesc ochii și urechile?
20. Ce animale cunoști? Numește mai întâi păsări domestice, apoi păsări sălbatice?
21. Ce animal este mai mare: vaca sau capra, pasărea sau albina?
22. Cine are mai multe picioare: câinele sau cocoșul?
23. Ce număr este mai mare: 8, 5 sau 10?
24. Numără de la 2 la 9.
25. Numără de la 3 la 13.
26. Dacă ai strica întâmplător o jucărie străină, ce ai face?

- Aprecieri:**
- pentru răspuns corect, dar nedesfășurat – 0,5 puncte.
 - la întrebările 5, 8, 15, 22 se acordă respectiv 3, 2, 1, 2 puncte.
 - 24-29 puncte – copilul se consideră apt de comunicare și are nivel intelectual normal.
 - 20-24 puncte – nivel intelectual mediu.
 - 15-20 puncte – nivel intelectual scăzut.

II. Fișă de evaluare și cunoaștere a copilului

(Adaptare după fișa de evaluare elaborată de echipa de specialiști de la Centrul "Primăvara", "Reșița", "România")

I. Date generale privitoare la copil și familia lui

Nume și prenume: _____

Data nașterii: _____

Sexul: _____

Data înscrierii la grădiniță: _____

Numele, vârsta, profesiunea și locul de muncă al tatălui: _____

Numele, vârsta, profesiunea și locul de muncă al mamei: _____

II. Situația familială

Frați, surori, alți membri care locuiesc cu copilul: _____

Condiții de trai: _____

Relațiile din familie și atitudinea părinților față de problemele de educație ale copilului (*armonioase, conflictuale*): _____

Relațiile părinților cu cadrele didactice și implicarea lor în educarea copilului (*de colaborare, de prietenie, neutre, conflictuale*): _____

Date semnalate de mamă privind comportamentul copilului în familie și în afara familiei, cât și față de evenimentele inedite: _____

III. Date privind sănătatea și dezvoltarea fizică a copilului

IV. Particularități ale comportamentului motor și ale activității fizice

Descrierea mișcărilor (*volum și varietate; tempou și ritm; coordonare și finalitate; lateralitate în execuție; spontaneitate și inițiativă în executare; plasticitate*): _____

Alte particularități (*tipuri de mișcări mai frecvente, abilități motorii, tipuri de jocuri motorii la care poate participa*): _____

V. Dezvoltarea comportamentului și activității intelectuale

➤ De tip senzorial-motor:

A. De tip perceptiv acțional obiectual sau verbal (*detectare, identificare, recunoaștere, integritatea imaginii, raportul dintre imaginea perceptivă și denumirea ei, perceperea relațiilor interobiectuale, tipuri de percepții predominante, spirit de observație, calități perceptivă speciale*): _____

B. De tip reprezentativ simbolic:

Caracteristici ale reprezentărilor (*volum, completitudine, claritate, intuiție, stabilitate, generalizare, selectivitate, sistematizare*): _____

Raportul reprezentare-acțiune-cuvânt: _____

Tipuri și forme specifice de reprezentări: _____

➤ **De tip noțional-imaginativ:** _____

Se vor avea în vedere particularitățile și nivelul dezvoltării:

- ✓ limbajului (verbal-nonverbal, normal sau cu deviere);
- ✓ gândirii (concretă-abstractă);
- ✓ imaginației (reproductivă, creatoare);
- ✓ memoriei (de lungă durată-de scurtă durată, voluntară-involuntară);
- ✓ atenției (stabilă-instabilă, de scurtă durată-de lungă durată, se sustrage/se concentrează etc.).

➤ **De tip acțional-verbal (verbalizează ceea ce face):** _____

VI. Dezvoltarea abilităților practice și de tip artistic-creativ

Deprinderi, obișnuințe uzuale și tehnice: _____

Înclinații, aptitudini creative: _____

Aptitudini matematice: _____

VII. Integrarea socio-afectivă a copilului și însușiri ale personalității**Relații socio-afective și voliționale:**

Receptivitatea și reactivitatea socio-afectivă (*cum comunică, cum relaționează cu persoanele din jur*): _____

Reactivitatea emoțională (*adecvată/neadecvată situației etc.*): _____

Reactivitatea afectivă complexă și de lungă durată (*emoții, sentimente*): _____

Manifestarea și conținutul expresiei afective: _____

Particularități ale voinței manifestate în procesul de integrare, în colectivul de copii și față de activitate: _____

Trăsături de caracter:

Atitudini față de activitate (*activități preferate de lungă durată sau ce solicită meticulozitate sau dimpotrivă*): _____

Atitudinea față de adult și semenii (*respectuoasă, amicală, brutală, colaborativă*): _____

Trăsături de temperament:

Gradul de intensitate, echilibru și mobilitate al reactivității (*tipul de temperament ce-i corespunde*): _____

Indici de dezvoltare a sociabilității și a micro-relațiilor de tip socio-afectiv:

Gradul de integrare în colectivul grupei sau al clasei: _____

Gradul de afirmare al copilului în colectivitate (*stabilește relații de prietenie, dă și primește ajutor, manifestă indiferență, retragere în lumea sa*): _____

Receptivitatea și disponibilitatea de a stabili relații referențiale cu ceilalți copii: _____

Poziția și rolul copilului în grup (*lider, respins, acceptat*): _____

Tipuri de relații (de comunicare, de cooperare, de dominare): _____

Autonomie socială (ce poate face în deservirea personală): _____

Structurarea microgrupurilor (de durată sau pe scurt timp, stabile-instabile): _____

VIII. Diagnoza și prognoza subiectului

Concluzii cu privire la starea sănătății fizice și psihice a copilului:

Diagnoza organică: _____

Diagnoza funcțională: _____

Diagnoza psihică: _____

Prognoza de scurtă durată: _____

Prognoza de lungă durată: _____

Recomandări: pentru subiect: _____

pentru familie: _____

pentru școală: _____

pentru perspectiva dezvoltării: _____

III. Grilă de observare

O grilă de observare trebuie construită pe comportamentele principale care structurează programele de intervenție educațională personalizate (E. Vrăjmaș).

Se va nota „ce poate face” și „cum face” copilul în următoarele arii:

Intelectual: ce știe, cum folosește ceea ce știe, cum rezolvă problemele, curiozitatea cunoașterii, stilul de abordare și metoda de învățare, limbajul verbal și nonverbal, cum înțelege, cum analizează și cum sintetizează, cum și cât memorează, cum ordonează datele.

Motor: mișcare, coordonare generală și coordonări particulare, motricitate fină.

Socio-emoțional: relațiile cu ceilalți copii și cu adulții, exprimarea relațiilor, gradul de dependență/independență, autocontrolul, anxietăți, frustrări, imaginea de sine, exprimarea emoțiilor și a sentimentelor etc.

Contextul educațional: cum se adaptează la mediu, dacă mediul este potrivit pentru copil, nevoi observate, adaptare la programul zilei.

IV. Fișă de observare (I)

(după E. Vrăjmaș)

Indicatori:

1. Relațiile copilului cu activitatea:

✓ activități predilecte ale copilului;	✓ modul în care privește/aude/ascultă,
✓ activități refuzate;	✓ cum manipulează obiectele;
✓ felul în care își alege activitățile;	✓ relațiile interpersonale în cadrul activităților;
✓ modul de planificare a ceea ce are de făcut;	✓ cât de ordonat este;
✓ cum începe/finalizează activitățile;	✓ interesul față de rezultate;
✓ perioada de timp la care poate participa;	✓ prezența inițiativei;
✓ felul în care se mișcă;	✓ reacțiile la situații-problemă;
✓ nivelul atenției;	✓ creativitatea soluțiilor etc.

2. Interacțiunea copilului cu obiectele și spațiul:**Cum:**

- ✓ apucă;
- ✓ mănuieste;
- ✓ identifică;
- ✓ recunoaște;
- ✓ ordonează;
- ✓ organizează;
- ✓ denumește;
- ✓ alege;
- ✓ cunoaște și operează cu semnificația obiectelor;
- ✓ cunoaște și folosește proprietățile, calitățile, formele, dimensiunile, culorile etc.;
- ✓ se mișcă în spațiul educativ;
- ✓ se orientează în spațiul larg și în cel restrâns etc.

Fișă de observare (II)*(Elaborată de specialiștii Centrului "Primăvara", "Reșița", "România")***1. Independența copilului:**

- ✓ deprinderi de autoajutorare;
- ✓ comportamentul în situații cotidiene (masă, toaletă, baie, joc etc.);
- ✓ dacă are nevoie de ajutor special, în ce constă acest ajutor;
- ✓ în ce măsură este dependent de adult etc.

2. Relaționarea cu mediul:

- ✓ cum interacționează cu alți copii;
- ✓ cum interacționează cu adulții cunoscuți;
- ✓ cum interacționează cu adulții străini;
- ✓ comportamentul în spații deschise etc.

3. Modul în care se joacă:

- ✓ jocuri/jucării/activități preferate;
- ✓ locul unde preferă să se joace;
- ✓ cu cine se joacă de obicei;
- ✓ ce rol își atribuie în cadrul grupului;
- ✓ gradul de concentrare și atenție în joc.

4. Probleme de comportament:

- ✓ în ce constă problema (descriere);
- ✓ când apare problema;
- ✓ cum reacționează copilul (descriere);
- ✓ care este cauza;
- ✓ o strategie de rezolvare a problemei (dacă există) etc.

5. Modul în care comunică/se exprimă copilul:

- ✓ sunete;
- ✓ gesturi;
- ✓ limbajul verbal;
- ✓ limbajul nonverbal/limbajul semnelor;
- ✓ alte modalități de comunicare etc.

6. Dispoziția afectivă și temperamentul copilului:

- ✓ este vioi, energic sau liniștit, apatic, dezinteresat;
- ✓ plânge adesea sau e bine dispus mereu;
- ✓ dacă își exprimă emoțiile, sentimentele;
- ✓ dacă este înțeles de alți copii;
- ✓ dacă înțelege și reacționează la sentimentele celorlalți;
- ✓ introvert, extrovert etc.

7. Potențialul actual al copilului:

- ✓ ce știe/ce poate să facă;
- ✓ recunoaște/denumește obiectele;
- ✓ construiește turnuri din cuburi;
- ✓ cunoaște schema facială/corporală;
- ✓ grupează obiectele (după ce criterii);
- ✓ indică/denumește/deosebește culorile;
- ✓ știe să numere singur sau prin imitație etc.

8. Cine completează fișa:

Data: _____

V. Testarea gândirii

(Adaptat după E. Crețu)

Întrebări sub formă de anchetă

1. Compararea noțiunilor

Se evaluează:

- nivelul capacității de a stabili asemănări și deosebiri;
- calitatea analizei și sintezei.

a) Evidențierea deosebirilor

Prin ce se deosebește:

- ✓ rândunica de pisică?
- ✓ harbuzul de măr?
- ✓ aragazul de frigider?
- ✓ fereastra de ușă?
- ✓ paharul de ceașcă?

b) Evidențierea asemănărilor

Prin ce se aseamănă:

- ✓ pisica și șoarecele?
- ✓ pruna și para?
- ✓ telefonul și televizorul?
- ✓ soarele și luna?

c) Evidențierea asemănărilor și deosebirilor

Prin ce se aseamănă și prin ce se deosebesc:

- ✓ avionul și uliul?
- ✓ marea și izvorul?
- ✓ portocala și mingea?
- ✓ globul și harta?
- ✓ vulpea și veverița?

2. Definirea conceptelor

Se evaluează:

- bogăția vocabularului;
- prezența unor noțiuni generale;
- capacitatea de a caracteriza în cuvinte un obiect.

Desfășurare: sub formă de dialog. De exemplu: Ai văzut o minge? Ce este o minge ?

Obiecte ce urmează a fi definite: cal, mamă, lingură, masă, pălărie, minge, umbrelă, casă etc.

3. Operarea cu noțiuni opuse

a) Analogii prin opoziție

“Eu încep – tu continuă!”

- ✓ Sora este o fată, fratele este...
- ✓ Peștele înoată, pasărea...
- ✓ Ziua este lumină (soare), noaptea este...
- ✓ Iarna ninge, vara...
- ✓ Mierea este dulce, lămâia este...
- ✓ Vara este cald, iarna este...

b) Opusul unei noțiuni (*cuvinte-antonime*)

Cuvinte: ușor, vesel, scund, cald, plin, lumină, ziuă, mult, puternic...

4. Înțelegerea (logica verbală/operativă)**Se evaluează:**

- logica verbală;
- înțelegerea și analiza faptelor;
- inteligența socială;
- logica situațiilor;
- capacitatea de a face raționamente;
- perspicacitatea.

Support practic:

- ✓ Când ți-e foame, ce trebuie să faci?
- ✓ Afară plouă. Trebuie să mergi la școală. Ce întreprinzi?
- ✓ Când ți-e somn, ce faci?
- ✓ E iarnă. E foarte frig. Ce trebuie să faci?
- ✓ Cineva te-a ofensat. Cum procedezi?
- ✓ S-a terminat mâncarea papagalului. Ce faci?
- ✓ Ești obosit, te dor ochii. Ce faci?
- ✓ Frunzele florilor de cameră se ofilesc. Ce întreprinzi?
- ✓ Iarna vrei să ai în cameră pătrunjel, ceapă verde. Ce poți face?
- ✓ Dacă strici un obiect care nu este al tău, cum procedezi?

Interpretare: fiecare răspuns corect din cadrul probelor se notează cu un punct. La probele de comparare se consideră corecte răspunsurile în care se indică o asemănare, o deosebire, respectiv o asemănare și o deosebire.

VI. Testarea memoriei

(Adaptat după E. Crețu)

a) Proba Textul

Se evaluează: calitatea și cantitatea memoriei.

Notă: Testul se va efectua în decursul a două zile.

În prima zi se citește o povestire fără a li se atrage copiilor atenția că vor reveni asupra ei a doua zi. Text posibil:

Ursul polar (ursul alb) trăiește în regiunile reci de la Polul Nord. Este cel mai mare animal carnivor.

Pentru a fi protejat împotriva frigului și a mersului pe gheață, tălpile îi sunt acoperite de o blană deasă, mai aspră. Înnoată foarte bine.

Iarna se hrănește cu pește, foci și morse, pe care le vânează chiar din apă, iar vara consumă alge, mușchi, fructe și plante de uscat.

Are văzul și mirosul foarte dezvoltate. Gâtul este mai lung decât la alte specii de urși. Nu are dușmani în afară de om. Nu hibernează.

Este cel mai mare mamifer din zonă: poate atinge o lungime de 3 m, o înălțime de 1 m și o greutate de 700 kg.

Puiul de urs polar cântărește la naștere 600-700 g, fiind de o mie de ori mai mic decât mama (record).

A doua zi, fiecărui elev i se dă o foaie cu povestirea citită în prima zi, însă cu spații libere (*cuvinte-lipsă*), copiii având sarcina de a le completa. De exemplu:

*Ursul polar (ursul alb) trăiește în regiunile reci de la Este cel mai mare animal
Pentru a fi protejat împotriva frigului și a mersului pe gheață, tălpile îi sunt acoperite de o....., mai aspră. Înnoată foarte bine.
Iarna se hrănește cu, pe care le vânează chiar din apă, iar vara consumă... mușchi, fructe și.....
Are văzul și mirosul foarte Gâtul este decât la alte specii de urși. Nu are dușmani în afară de Nu
Este cel mai mare din zonă, care poate atinge o lungime de m, o înălțime de m și o greutate de kg.
Puiul de urs polar la naștere cântărește g, fiind de o mie de ori mai..... decât mama (record).*

Interpretare:

- se notează pentru fiecare elev numărul de cuvinte memorate;
- se citește a doua zi încă o dată povestirea, accentuându-se faptul că în urma lecturii vor completa o fișă;
- se notează pentru fiecare elev numărul de cuvinte memorate;
- se stabilesc diferențele individuale și cele de grup (*generale*).

b) Proba 10 cuvinte (Preluat de la V. Olărescu)

Se evaluează: memoria, atenția, starea de fatigabilitate psihică.

În prealabil, pe foaie pot fi scrise pe un rând 10 cuvinte simple. Metoda se aplică individual. Atunci când se examinează mai mulți copii, pentru a evita influența reciprocă se pregătesc câteva seturi de cuvinte.

Indicații: „Eu voi citi 10 cuvinte. Ascultă atent. După ce le voi citi pe toate va trebui să reproduci cuvintele pe care le ții minte”. Cuvintele se citesc clar, câte unul pe secundă.

Cuvintele reproduse sunt notate de examinator prin (+) pe fișa de examinare a copilului.

Ulterior examinatorul citește din nou șirul propus. „Eu voi citi încă o dată cuvintele, iar tu le vei numi și pe cele pe care deja le-ai numit și pe cele pe care nu le-ai numit prima oară”.

Procedeu se repetă de 5 ori, apoi copilului i se permite să se joace sau, dacă nu a obosit, se efectuează alte probe timp de 30 minute.

După 30 minute, copilul este rugat să repete cuvintele pe care le ține minte, însă fără să-i fie reamintite.

În funcție de acuratețea reproducerii cuvintelor, poate fi alcătuit graficul memoriei. Pe axa orizontală se plasează numărul repetărilor, pe ordonată – numărul reproducerilor corecte.

Examinând graficul memoriei se trag concluzii despre particularitățile memoriei copilului.

La copiii cu psihicul dezvoltat normal, graficul se reprezintă astfel: 5,7,9, sau 6,8,9 sau 5,7,10 ș.a.m.d.

La a treia repetare copilul reproduce 9-10 cuvinte.

După a cincea, de asemenea 9-10 cuvinte. După perioada de interferență, copilul își reamintește 8-9 sau chiar toate cuvintele.

Copiii cu unele insuficiențe în dezvoltare reproduc un număr redus de cuvinte după multiple repetări. Pentru ei e specific să inventeze alte cuvinte, pe care pot să le reproducă și în continuare. Linia memoriei denotă diminuarea atenției și fatigabilității psihice. La a doua reproducere pot să-și amintească 8-9 cuvinte, însă în continuare numărul lor scade tot mai mult. Uneori graficul are aspect de zig-zag, relevând instabilitatea atenției. În anumite cazuri copiii reproduc același număr de cuvinte la toate etapele, linia memorării având forma unei trepte. Stabilitatea memoriei dezvăluie starea de indolență, apatie. Controlul memoriei după 30 minute reflectă și mai vădit starea memoriei copilului.

VII. Testarea atenției și a capacității de muncă

(Preluat de la V. Olărescu)

a) Labirintul

Scopul: a măsura atenția voluntară, percepția vizuală, orientarea spațială, legăturile între obiecte.

Instrucțiuni:

1. Ajută iepurașul să găsească drumul până la morcov. (*Anexa 9*)
2. Pe ce drum ajung elevii la școală? (*Anexa 10*)
3. La ce obiect vrea să ajungă fiecare și ce drum vor alege? (*Anexa 11*)

Experimentatorul observă toate acțiunile copilului – strategia de realizare: copilul examinează labirintul vizual, apoi demonstrează prin multiple tatonări.

Aprecieri:

- demonstrare corectă, după o analiză vizuală de scurtă durată, 15-20 sec. – 4 puncte;
- demonstrare corectă, dar examinare îndelungată, 30-40 sec. – 3 puncte;
- demonstrare corectă, dar urmărește drumul cu ajutorul indicatorului – 2 puncte;
- demonstrare incorectă, ezitări, tatonări greșite – 1 punct.

Punctajul maxim – 24 puncte.

Punctajul mediu – 18-12 puncte.

Punctajul minim – 6 puncte.

b) Taiping test

Testul se aplică în examinarea capacității de muncă, decurge în patru etape consecutive, a câte 20 de secunde, fără pauză. Cu viteză maximă, la un anumit semnal, elevul trasează cu un creion ce are vârful puțin tocit, semne verticale sau puncte.

Instrucțiuni:

Ai în față o foaie împărțită în patru. În fiecare parte va trebui să trasezi puncte sau liniuțe. Începi la semnalul meu și tot la semnalul meu continui trasarea, doar că în alt pătrat al foii. Trasezi cu viteză maximă.

Scala de apreciere: *nivelul I* (superior) – 53-65 semne.
nivelul II (înalt) – 40-52 semne.
nivelul III (mediu) – 27-39 semne.
nivelul IV (sub mediu) – 14-26 semne.
nivelul V (inferior) – 0-13 semne.

c) Proba Burdon

Proba Burdon se aplică frecvent în examinarea capacității de muncă, de concentrare și de distribuire a atenției.

Pentru elevii clasei I se folosesc imprimări cu figuri geometrice, pentru elevii claselor II-IV – imprimări cu litere mai puțin cunoscute. (*Anexele 7, 8*)

Instrucțiuni:

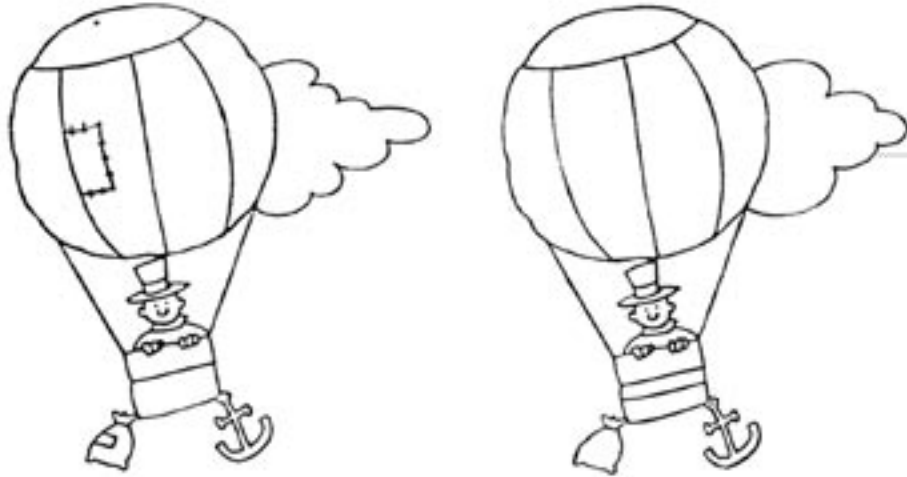
Pentru elevii cl. I: „Notați în cerculeț o cruciuliță, iar în triunghi – un punct.”

Pentru elevii cl. II-IV: „Tăiați litera „A”, iar litera “B” încercuiți-o”.

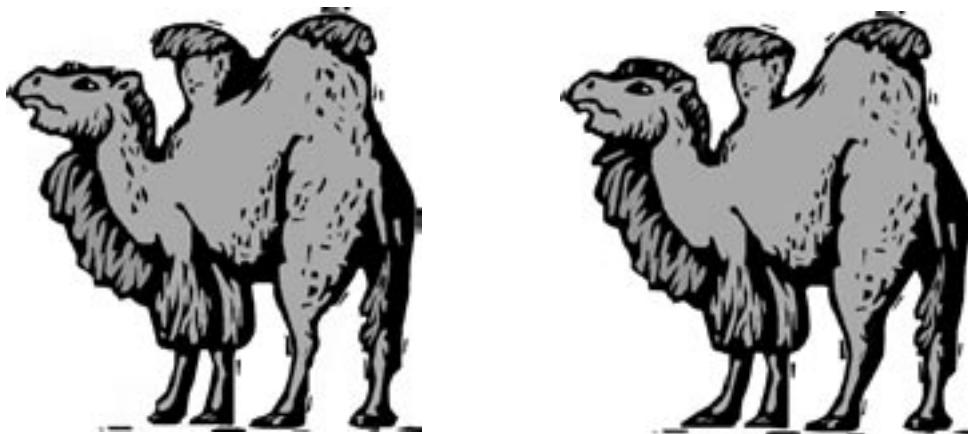
Instrucțiunile pot fi simple și compuse. Timpul acordat – 1min. 30 sec.

VIII. Testarea spiritului de observare

1. a) Caută cele cinci deosebiri.

b) Găsește șapte deosebiri.

Apreciere:

a) *foarte bine* – 5 deosebiri;
bine – 3-4;
suficient – 2;
sub nivel – 1.

b) *foarte bine* – 6-7 deosebiri;
bine – 4-5;
suficient – 3;
sub nivel – 1-2.

2. Ce crezi că poate ascunde acest pachet-surpriză?

Răspunsuri posibile:

- ✓ puzzle-litere;
- ✓ cuburi;
- ✓ dulciuri în formă de litere;
- ✓ copturi etc.

Aprecieri: foarte bine – 3 răspunsuri;
bine – 2 răspunsuri;
suficient – 1 răspuns.

3. a) Numerotează personajele de la cel mai vechi la cel mai recent.

b) Unește omuleții cu obiectele ce li se potrivesc.

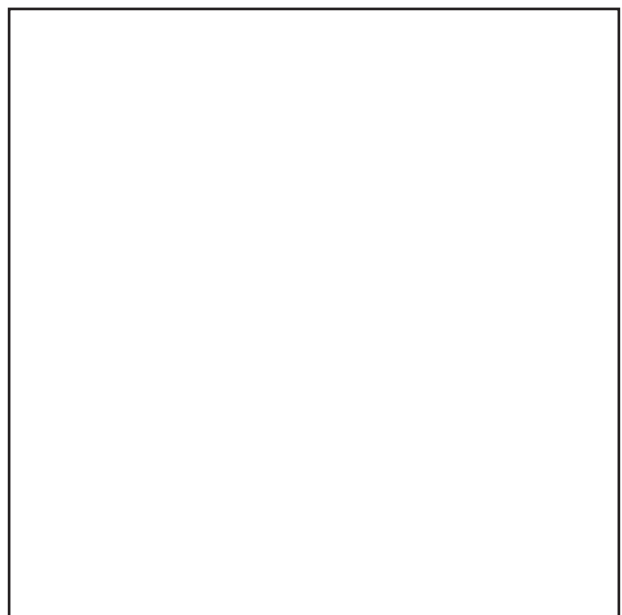
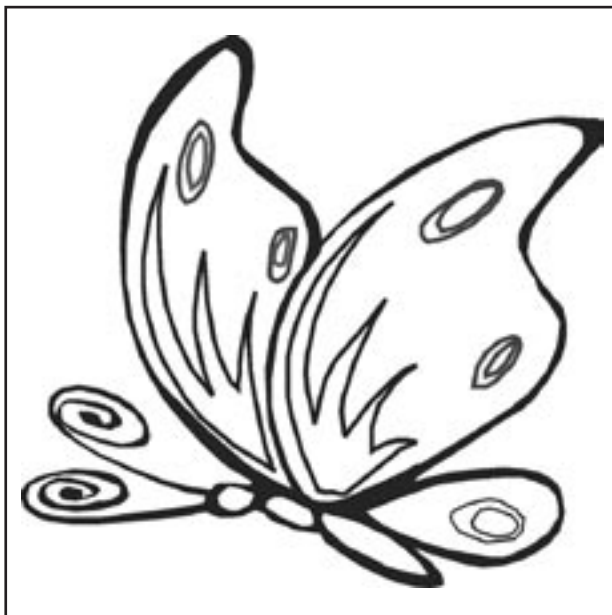

Interpretare: 4 puncte – pentru ierarhizare corectă;
3 puncte – pentru ierarhizarea corespondențelor adevărate.

4. Caută umbra acestui vas cu flori.

5. Copiază acest desen în căsuța alăturată.

Interpretare: punctaj maxim – 20 puncte;

fiecare element desenat se apreciază cu un punct.

Apreciere: foarte bine – 18-20 puncte;

bine – 14-17 puncte;

suficient – 9-13 puncte;

sub nivel – 6 puncte.

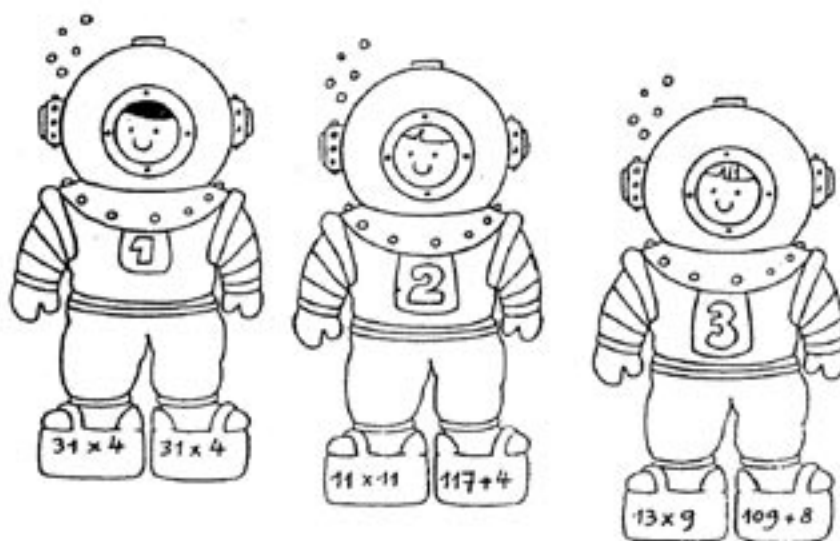
6. Din 16 alcătuiți 8.

Unește cuvintele din cele două coloane astfel, încât să obții din 16 cuvinte propuse, altele 8.

lin	bal
cioc	ură
pod	ac
văr	car
fier	gură
unt	an
cal	zar
gând	ar

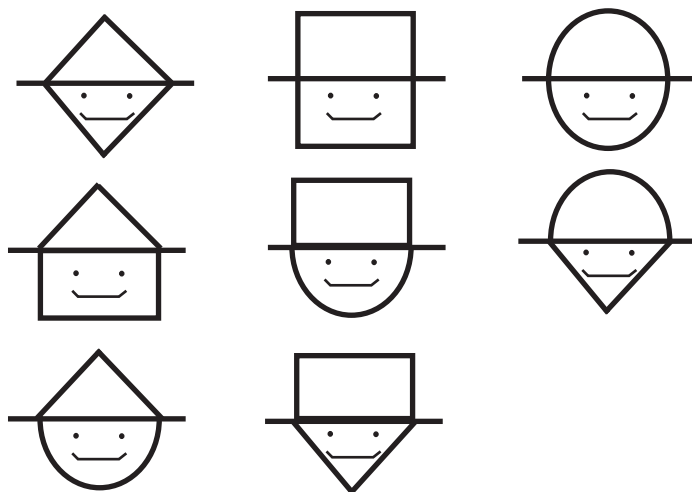
Aprecieri: foarte bine – 7-8 cuvinte;
bine – 5-6 cuvinte;
suficient – 3-4 cuvinte;
sub nivel – 2 cuvinte.

7. Care scafandru se va scufunda mai adânc? Încercuiește-l.

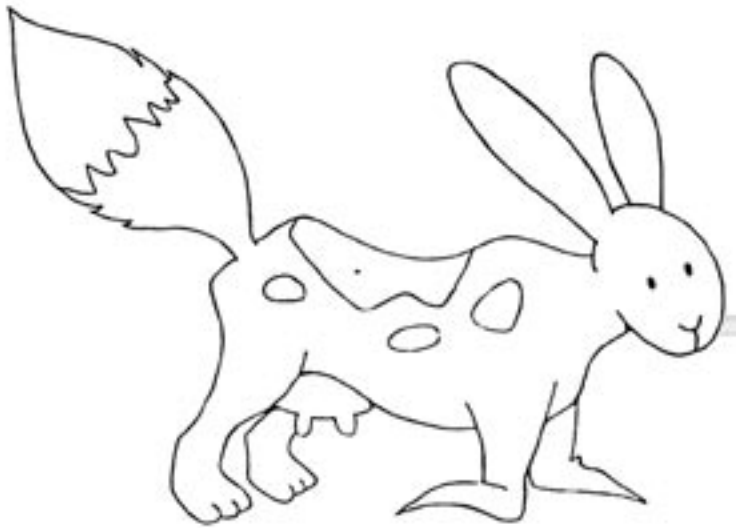

8. Cine lipsește?

Privind atent figurile din primele două rânduri, desenează figura a treia din ultimul rând.

9. Din ce animale este alcătuit animalul bizar?

Răspunsuri posibile:

- ✓ coada – vulpe;
- ✓ capul – iepure;
- ✓ picioare din față – pinguin;
- ✓ corpul – vacă;
- ✓ picioarele din spate – leu.

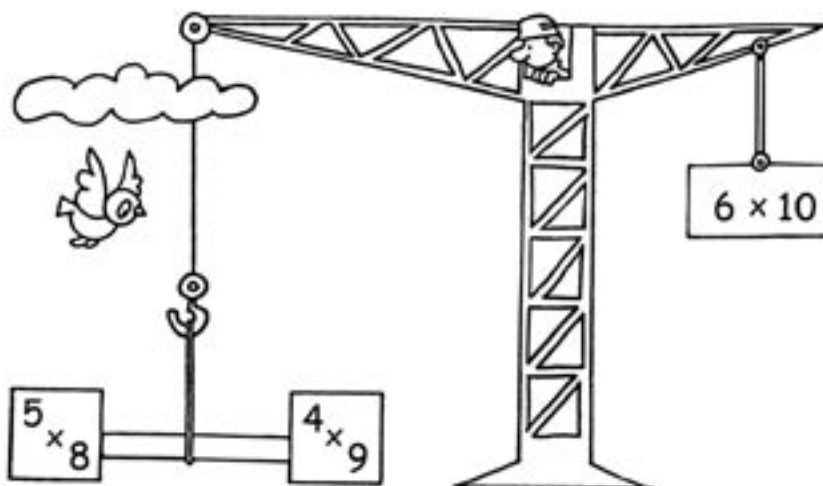
Apreciere:

- foarte bine – 5 răspunsuri;
- bine – 4 răspunsuri;
- suficient – 3 răspunsuri;
- sub nivel – 1-2 răspunsuri.

10. Unește cifrele de la 1 la 24 în ordinea corectă.

37	36	35	34	29	33	1	25	26	27
38	39	30	31	32	24	57	2	28	53
40	41	59	58	23	54	55	56	3	60
49	50	42	22	21	20	7	6	5	4
51	46	45	17	18	19	8	9	10	11
52	47	48	44	16	15	14	13	12	43

11. Când macaraua va ridica greutatea, ce se va întâmpla cu greutatea din dreapta? Argumentează răspunsul.

12. Găsește intrusul. Motivează răspunsul printr-un enunț.

IX. Testarea spiritului critic

(adaptat după E. Crețu)

Se evaluează: existența spiritului critic.

Desfășurare: Forma de joc: completare: A – adevărat, F – fals.

Îndrumări: se prezintă fraze absurde. De exemplu:

Vârsta	Fraze absurde
6 ani	<i>Pentru că plouă, Dan se aruncă în lac să nu se ude.</i>
7 ani	<i>Cunosc un hoț care nu a luat niciodată în viața lui nimic de la altul.</i>
8 ani	<i>Mama spune: Florine, vântul a încetat, du-te de înalță acum zmeul.</i>
9 ani	<i>Acest om este foarte curajos: a omorât o furnică care l-a pișcat.</i>

X. Testarea raportului gândire-limbaj

(adaptat după E. Crețu)

Se evaluează: decalajul dintre înțelegere și capacitatea de exprimare.

Desfășurare: se citește copilului 1 un text mixt (povestire, legendă, poveste etc.). Acesta, la rândul său, trebuie să transmită informația copilului 2. În continuare, copilul 2 transmite mesajul copilului 3.

Învățătorul solicită relatarea mesajului perceput de copilul 3. Se evaluează gradul de înțelegere și capacitatea de exprimare, cât și decalajul dintre acestea.

XI. Testarea judecății morale

(adaptat după E. Crețu)

(Subiecți: elevi cl. a III-a, a IV-a)

Se evaluează: capacitatea de a raționa logic și de a emite judecăți morale corecte.

Materiale: 5 cartonașe pe care sunt scrise următoarele:

cartonașul 1: *Mircea a găsit în clasă un creion și-l ia.*

cartonașul 2: *Mircea ia creionul colegului său și-l pune la el în bancă.*

cartonașul 3: *Mircea găsește pe stradă un creion și-l ia.*

cartonașul 4: *Mircea vede că a căzut creionul unui coleg, îl ridică și-l pune în ghiozdanul său.*

cartonașul 5: *Mircea pune mâna pe cheia de la dulapul unde colegii își țin diverse lucruri, îl deschide și ia un creion.*

Desfășurare:

- ✓ Se lucrează cu 2-3 copii (*ulterior fiecare participant poate aplica testul copilului pe care îl are sub observație*).
- ✓ Se explică faptul că trebuie să claseze cartonașele astfel:
la stânga: cele care conțin enunțuri mai puțin grave;
la dreapta: cele care conțin enunțuri grave.

Interpretare: se va urmări sesizarea corectă a gravității faptelor morale. Important: cartonașele 1, 2, 4, 5 să fie clasate la cele grave. Dacă o face, conchidem că are judecăți morale corecte.

XII. Testarea concepției despre adevăr

(Aplicare individuală pe copii de 7-11 ani și pe grupe de vârstă)

Desfășurare:

Copiii vor fi întrebați dacă este adevărat că:

- ✓ $4+4=8$
- ✓ Cele patru anotimpuri sunt: *primăvara, vara, toamna și iarna.*
- ✓ Pământul este rotund.
- ✓ Că el are (7, 8, 9, 10, 11) ani (*adevărul despre vârsta sa*).

După fiecare răspuns intervenim cu următoarele întrebări:

- ✓ Ești sigur că este adevărat?
- ✓ De ce este adevărat?
- ✓ De ce ești sigur că este adevărat și că nu este o minciună, o eroare?

În cazul când copiii răspund cu enunțuri de tipul: *pentru că este așa; pentru că este adevărat*, se insistă asupra unui răspuns desfășurat.

Interpretare: se stabilește o categorie de copii care manifestă îndoială față de adevărul pe care l-au acceptat la insistențele noastre.

Răspunsurile se clasează după felul în care copilul fondează adevărul:

- ✓ *pe cunoștințe personale;*
- ✓ *pe afirmațiile adulților sau pe informații extrase din cărți;*
- ✓ *pe posibilități de verificare.*

XIII. Testarea integrării socio-afective

(adaptat după E. Crețu)

Probele pe care le propunem sunt de tip chestionar, alcătuite după modelul lui *Mari Claud, Harting și Rene Zazzo* și urmăresc determinarea dezvoltării psiho-sociale.

Aceste probe vizează evaluarea:

- a) *autonomiei;*
- b) *intereselor;*
- c) *relațiilor interindividuale.*

Notă: Setul de întrebări poate fi administrat educatoarei, învățătorului și părinților. Răspunsul la întrebare se notează prin:

- rar

± nu întotdeauna

+ întotdeauna

a) EVALUAREA AUTONOMIEI

Întrebările acestui compartiment din chestionar vizează următoarele acțiuni:

1. Mănâncă singur la masă;
2. Își prepară singur o gustare (își face tartina, își toarnă laptele în cană etc.);
3. Se spală singur pe mâini;
4. Se spală pe mâini la indicația adultului;
5. Se spală și se șterge singur;
6. Se spală singur și se șterge la indicația adultului;
7. Face baie singur;
8. Face baie sub supravegherea mamei;
9. Își face singur toaleta mare;
10. Își face singur toaleta mare, mică;
11. Își face toaleta singur la indicația adultului;
12. Se îmbracă singur la indicație;
13. Se îmbracă singur din proprie inițiativă;
14. Se dezbracă ajutat;
15. Se dezbracă singur la indicația adultului;
16. Se dezbracă singur;
17. Știe când trebuie să-și schimbe lenjeria și o face singur;
18. Decide singur ce haine trebuie să îmbrace;
19. Își coase singur un nasture la indicația adultului;
20. Coase singur, în joacă;
21. Coase singură rochii pentru păpuși;
22. Se duce la culcare singur, dar trebuie să i se spună "noapte bună";
23. Se duce la culcare numai la îndemn;
24. Își face patul singur;
25. Își face patul singur la îndemn;
26. Se duce singur la WC (este curat);
27. Se duce la WC când este trimis (este curat);
28. Ajută, când i se solicită, la treburile casnice (se va specifica la care);
29. Ajută la treburile casnice din proprie inițiativă?
30. Îngrijește singur de un frate mai mic;
31. Îngrijește de un frate mai mic la îndemn;
32. Dacă i se permite, merge singur pe stradă și la mici cumpărături;
33. Merge singur pe stradă și la mici cumpărături din inițiativă proprie;
34. Are inițiativa de a viziona filme sau piese de teatru pentru copii;
35. Invită prieteni acasă cu permisiunea părinților;
36. Invită prieteni acasă fără permisiunea părinților;
37. Cu permisiunea părinților se duce la prieteni;
38. Vine la grădiniță (școală) direct de acasă cu sau fără permisiune;
39. Știe să numere banii când face cumpărături;
40. Știe să împartă banii în sume mici pentru a face 2-3 rânduri de cumpărături.

DIVERSE

41. Își cunoaște adresa;
42. Cunoaște adresa școlii;
43. Cunoaște ceasul;
44. Știe să răspundă la telefon;
45. Vorbește la telefon din proprie inițiativă.

b) EVALUAREA INTERESELOR

Pentru cărți, reviste pentru copii, ilustrații

46. Îl interesează să “citească” firmele magazinelor sau titlurile filmelor sau stațiilor de troleibuz;
47. Îl interesează ilustrațiile din cărțile pentru copii;
48. Cere să i se citească titlurile și textul din cărțile și revistele pentru copii;
49. Manifestă interes pentru imaginile din cărțile cu povești;
50. Manifestă interes pentru zierele citite de părinți.

Pentru viața socială

51. Știe care este meseria mamei și a tatălui;
52. Știe în ce constă meseria mamei și a tatălui;
53. Manifestă interes pentru probleme de actualitate;
54. Ce atitudine are față de munca adulților?
55. Respectă normele de comportare;
56. Își îndeplinește sau nu sarcinile primite?

DIVERSE

57. Crede în Moș Crăciun?
58. Crede în situațiile “miraculoase” din povești?
59. Manifestă interes pentru colecționare (în ce domeniu) și perseverează în alcătuirea colecțiilor?

c) EVALUAREA RELAȚIILOR PERSONALE

Relațiile cu părinții

60. Încep să creadă că atât părinții, cât și învățătorul pot greși?
61. Acceptă să se despartă (pentru perioade scurte) de părinți, fără a i se invoca anumite pretexte?
62. Părinții folosesc părinții pedepse?
63. Se opune la interdicțiile exprimate de părinți și în ce mod?
64. Preferă unul dintre părinți în anumite situații?
65. Ce atitudine are (cum se manifestă) față de pedeapsă?
66. Ce atitudine are față de exigențele părinților?
67. Ce atitudine are față de bunici și ceilalți membri adulți din familie?

Relațiile cu învățătorul

68. Este total dependent de învățător în toate acțiunile sale?
69. Este independent în acțiunile sale?
70. Ascultă orbește de ceea ce îi spune învățătorul?
71. Manifestă opoziție față de toate exigențele învățătorului?
72. Manifestă afecțiune deosebită pentru unul dintre învățători?

Relațiilor cu partenerii de aceeași vârstă

73. Participă la jocurile colective?
74. Îndeplinește o serie de activități în echipă?
75. Preferă să se joace cu copii mai mari sau mai mici? În ce împrejurări?
76. Are unul sau mai mulți prieteni?

77. Îi place să ajute copiii sau să fie ajutat de ei (sau și una și alta în aceeași măsură)?
78. Întreține relații de dominare în colectivul de copii?
79. Stabilește spontan și cu ușurință relații cu partenerul preferat?
80. Stabilește spontan și cu ușurință relații cu mai mulți copii?
81. Stabilește spontan și cu ușurință relații cu copii necunoscuți?
82. Când este solicitat, acceptă prompt relații cu ceilalți copii?
83. Știe să păstreze un secret?
84. Părăște partenerul? Cui și în ce împrejurări?
85. Are încredere în propriile forțe?
86. Are încredere în ceea ce-i spune partenerul sau manifestă suspiciuni?

XIV. Testul *Familia mea*

Testul reflectă trăirile copilului și perceperea locului său în familie, atitudinea față de familia sa, de unii membri ai acesteia.

Instrucțiuni: „Ai creioane colorate. Desenează, te rog, familia ta”

În nici un caz nu se explică ce semnifică cuvântul *familie*. În cazul în care copilul întreabă „Ce înseamnă cuvântul *familie*, se repetă sarcina și atât. Copilul răspunde la următoarele întrebări: „Cine e reprezentat aici?”, „Unde se află?”, „Ce fac?”, „Sunt veseli sau triști? De ce?”, „Cine dintre cei desenați e cel mai fericit și de ce?”

Ultimele două întrebări solicită discutarea deschisă a sentimentelor și trăirilor copiilor, despre care aceștia pot decide să nu vorbească. Nu se recomandă să insistăm.

Interpretarea desenului se face sub trei aspecte: analiza structurii compoziției, prezentarea grafică a membrilor familiei, analiza procesului de executare.

Copilul care trăiește satisfacție emoțională în familie, îi va desena pe toți membrii acesteia. Denaturarea componenței familiei denotă prezența conflictului emoțional (denaturări: în loc de oameni sunt desenate păsări, animale, obiecte sau persoane din afara familiei, sau doar unii membri. Aceste aspecte indică reacții de apărare, trăiri traumatizante, respingeri, nivel înalt de alarmare.

Destul de frecvent, frații și surorile lipsesc din desen sau sunt reprezentați sub formă de păsări, animale. Aceasta relevă o situație de concurență sau tendința de diminuare a dominării lor în familie.

În cazul în care copilul se desenează numai pe sine sau, din contra, lipsește complet – denotă faptul că el se izolează, nu se poate integra în familie.

Plasarea tuturor membrilor arată interrelaționare în familie. Mâinile unite, includerea tuturor într-o activitate exprimă satisfacție, armonie. Plasarea izolată reflectă singurătate, nepăsare. Utilizarea culorilor și mărimea figurilor redau atitudinea binevoitoare și rolul fiecărui membru în familie.

Pentru evaluarea proceselor psihice, a stărilor de afectivitate, a personalității copilului și a altor aspecte puteți apela și la alte probe cu care ați mai lucrat și care dau rezultate relevante.

Ce faceți cu informația obținută?

1. Având rezultatele la probele administrate, nu vă grăbiți cu concluziile definitive, în special când predomină nivelul inferior de dezvoltare. Nu se recomandă a eticheta copilul în urma unei testări. Unor copii ar trebui să le simplificați sarcina, iar pe alții – să-i susțineți, să-i încurajați mai mult.
2. Analizați informația generală și rezultatele pe care le-ați obținut și țineți cont de ele atunci când întocmiți Planul educațional individualizat (PEI).
3. Este important să cunoașteți și așteptările părinților de la procesul instructiv-educativ. De aceea, înainte de a întocmi PEI-ul, este necesară și o întâlnire cu părinții.
4. După o perioadă de lucru cu copilul se va repeta evaluarea. În cazul copiilor cu necesități speciale obiectivele propuse nu se fixează pentru o durată mare de timp. Ele se vor verifica cel mult o dată la trei luni: dacă sunt prea complicate se va recurge la obiective mai simple.

XV. Test-probă pentru sesizarea defectelor de pronunție

(adaptat după E. Crețu)

(evaluare inițială, clasa I)

Scop: sesizarea unor defecte de pronunție și audiere.

Desfășurare: Citirea și pronunțarea silabelor și a enunțurilor mai întâi de către subiect, iar apoi pronunțarea după auz.

1. **Silabe** fără semnificație (cu 2, 3, 4, 5 litere) conform:

②	③	④	⑤
Mu-co;	ri-ka-p;	mon-dur-va-lo;	no-fi-ta-ru-der;
Hac-tin;	mi-ron-bi;	o-tru-ci-re;	san-zi-bi-den-lu;
Fo-ve;	si-za-do;	i-ba-pen-du;	pu-du-nu-zi-tal;
Ce-mu;	fa-vi-ker;	e-sar-dal-di;	mu-ni-va-me-ta;
Hi-mu,	ji-la-sen;	moi-ni-lu-vu;	pul-bla-go-ri-tel;
Sau-cu;	ca-gu-chi;	san-zan-el-jon;	mal-ti-du-sel-tor;
Gon-tra;	di-mon-co;	cu-ti-du-ran;	an-sli-ge-li-tal;
Zul-sen;	mo-lu-me;	a-cu-e-bo;	nar-tu-as-ti-var.
Lu-rir;	vi-mion-del;		
Pan-bi;	ta-con-din.		

2. **Enunțuri.**

- S-a întunecat.
- Mi-am pierdut bicicleta.
- Mama a pus umbrela în casă.
- Tata a cumpărat zahăr de la magazin.
- Mi-ar plăcea mult să stau întins pe iarbă verde.

XVI. Testul Goldstein Scherer (testul bețișoarelor)

(preluat de la V. Olărescu)

Acest test este eficient în estimarea tulburărilor de coordonare a mișcărilor fine ale degetelor mâinilor. Testul constă din două etape: antrenament și testarea propriu-zisă. În prima etapă, copilului i se propune să reproducă după model trei figuri din bețișoare de lungimi diferite (*Anexa 4*).

La testarea propriu-zisă copilul reproduce consecutiv din memorie 10 figuri. Cu 2 puncte se apreciază reproducerea corectă, exactă a figurilor nr. 1, 4, 6, 7, 10. Reproducerea inexactă a mărimii figurilor se apreciază cu 1 punct; alte erori – 0 puncte. Pentru figurile nr. 2, 3, 5, 8, 9 se acordă respectiv – 1 punct și 0 puncte. E. Teylor afirmă că copiii sănătoși de 5 ani comit puține greșeli de genul inversiunilor sau deformării mărimii; la 6 ani deja nu mai comit greșeli. În scop de neuropsihodiagnosticare testul se aplică de la vârsta de 7 ani.

XVII. Reprezentări generale

(preluat de la V. Olărescu)

Scop: a evalua percepția vizuală, capacitatea de a se orienta în spațiu și cunoștințele generale ale copilului. Copilului i se prezintă imaginile (*Anexele 5, 6*).

Instrucțiuni: „Distribuie fișele în locurile convenite”, „Cine și ce va alege?”

Explicații: „Locul mărului este în măr. Deoarece aici e desenat un măr cu mere și acest măr trebuie să fie în pom”.

Dacă mai este nevoie de o explicație, experimentatorul o face în baza fișei „Căinele”.

Evaluare: Se acordă câte 1 punct pentru fiecare răspuns corect. De obicei, copiii cu rețineră în dezvoltarea psihică îndeplinesc itemii cu unele ezitări, așteptând stimulare din partea experimentatorului.

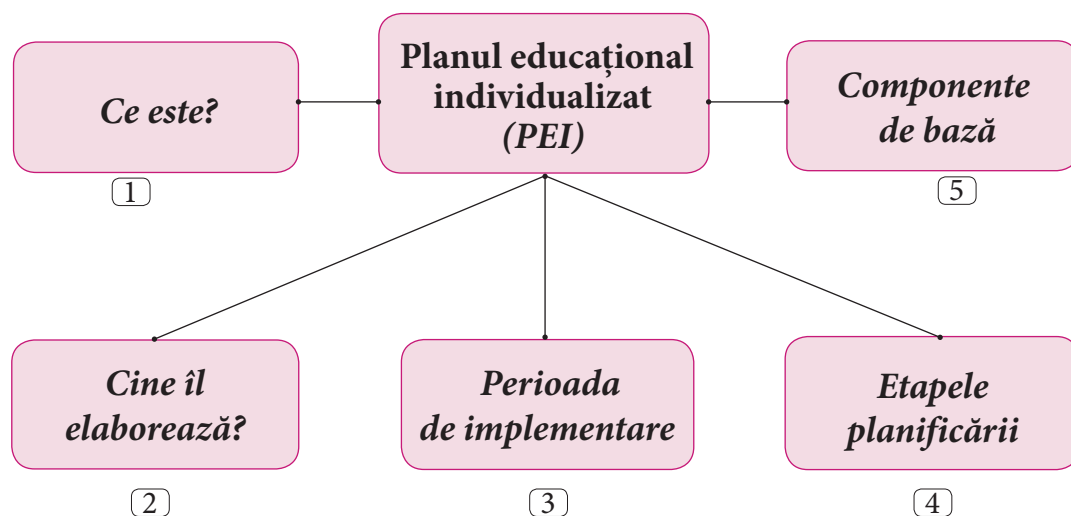
Planul educațional individualizat (PEI)

*În viața fiecăruia există niște țeluri înalte,
și cele mai multe dintre ele apar prin înconjurarea
venită din partea altcuiva.*
George Adams

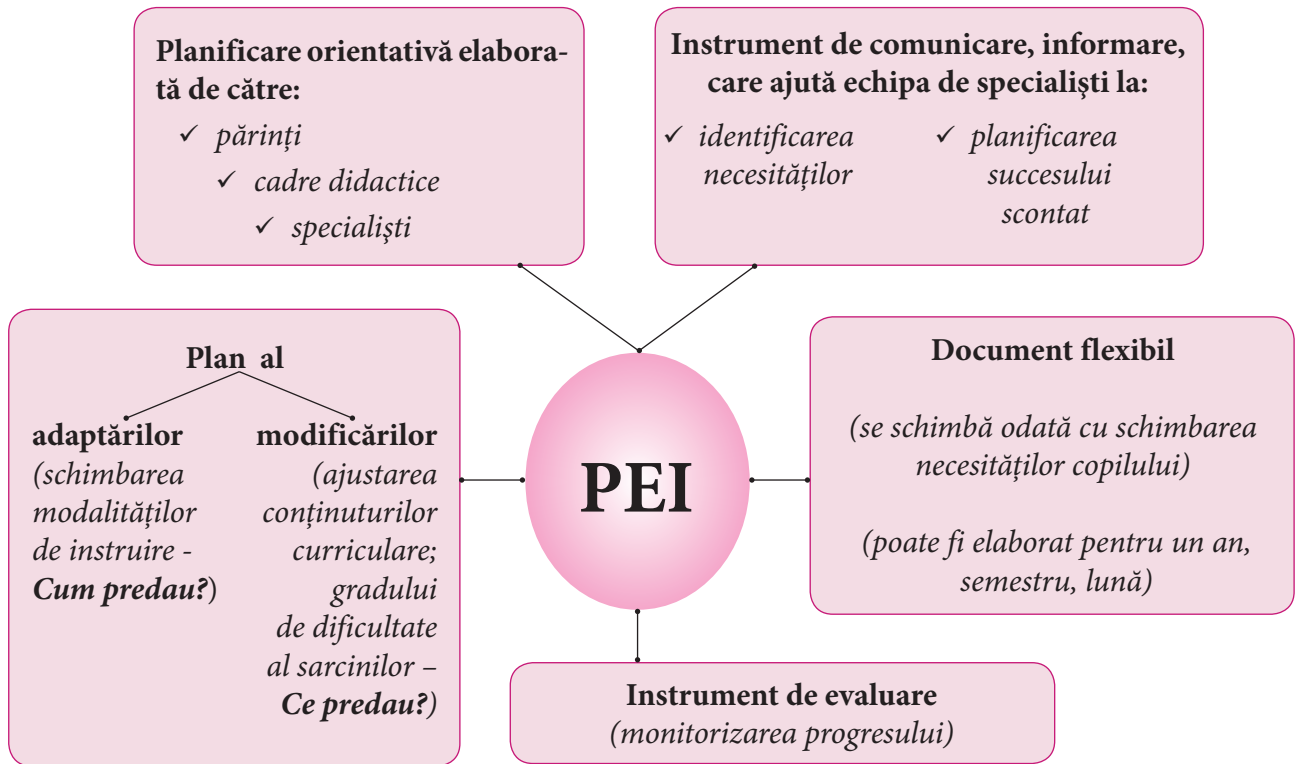
Unul dintre principiile fundamentale de protecție socială a copiilor cu dizabilități este *principiul abordării globale și individualizate*. Acesta presupune identificarea, valorificarea și stimularea capacităților cognitive, psihomotorii, afectiv-relaționale și sociale ale unui copil.

Implementarea acestui principiu presupune flexibilitate educativă, adică adaptarea programei, mediului la posibilitățile și necesitățile copilului cu nevoi speciale. La rândul lor, acestea necesită redactarea unui plan special: **Plan educațional individualizat (PEI)**.

Planul educațional individualizat (PEI) este un model adaptat la programele în vigoare, care materializează interacțiunea armonioasă și echilibrată între obiectivele curriculare, interesele, necesitățile și sugestiile copiilor, părinților și ale cadrului didactic spre a favoriza, stimula și asigura dezvoltarea individuală a copiilor. Și dacă fiecare copil este unic în felul său, atunci când planifică activitatea învățătorul trebuie să ia în considerație necesitățile individuale ale acestuia. Astfel, în clasele unde sunt integrați copii cu dizabilități, un plan individualizat este inevitabil.

1. Ce este un PEI? (Plan Educațional Individualizat)

2. Cine elaborează PEI-ul?

Deoarece dezvoltarea multilaterală a unei persoane cu dizabilități necesită o implicare mai vastă comparativ cu instruirea și educarea unui individ cu dezvoltare normală, la elaborarea unui PEI participă o echipă interdisciplinară formată din profesioniști din diverse domenii:

- ✓ educație (cadre didactice)
- ✓ sănătate (medici)
- ✓ psihopedagogie specială (psihologi, logopezi)
- ✓ asistență socială
- ✓ părinți etc.

Echipa se concentrează asupra elaborării strategiilor instructive specifice și a serviciilor legate de educație care vor facilita accesul copilului la programul de educație tipică.

În redactarea unui PEI, cel mai mare rol îl are cadrul didactic, deoarece acestuia îi revine sarcina principală în achiziționarea de informații privind particularitățile și necesitățile copilului. Inițiind întruniri cu fiecare dintre membrii echipei de specialiști, ținând cont de experiențele lor profesionale și prin discuții mutuale se iau decizii în consens: cum ar putea acționa de comun acord, în cel mai eficient mod spre binele copilului cu cerințe educative speciale.

Fără îndoială, familia este primul și cel mai important factor educațional în formarea personalității copilului. Familia constituie cea mai bună sursă pentru învățator: de aceea cea mai mare parte a informației despre copil se acumulează din convorbirile cu părinții, purtate individual sau în cadrul ședințelor de grup. Ei sunt principalii susținători ai copilului și trebuie să ia parte la îmbunătățirea vieții lui școlare prin implicarea în trasarea unor obiective ale planului educațional individualizat, furnizarea unor date (pe care doar ei le dețin) necesare elaborării acestuia: trecutul

copilului, persoanele semnificative din viața lui, realizările copilului, abilitățile sociale, starea emoțională, capacitățile cognitive, preferințele, interesele, motivația, domeniile vulnerabile și unde are nevoie de ajutor, cele mai eficiente metode prin care poate fi susținut, promovat etc. (Tabelele 1,2 „Informații despre copil”, „Membrii echipei educaționale”).

3. Perioada de implementare

Un PEI poate fi elaborat pentru un an, un semestru, o lună, în funcție de tipul dizabilității și de obiectivele pe care și le propune echipa de intervenție. Atunci când o parte dintre obiective au fost deja atinse, se face o analiză a progresului copilului și se trasează noi obiective, scopuri. Așadar, un PEI este o formă de înregistrare și evidență a progreselor copilului, care este pus la dispoziția tuturor cadrelor didactice ce interacționează cu acesta. PEI-ul evidențiază capacitățile subiectului privind diferite arii curriculare și extracurriculare și trasează obiective didactice ce urmează a fi realizate într-o anumită perioadă de timp.

Învățătorul este acela care trebuie să observe și să evalueze nivelul de pregătire, interesele și necesitățile speciale ale copiilor; să identifice ce pot face singuri sau cu ajutor din partea adultului sau al colegilor.

4. Etapele planificării

Etapa I	}	Echipa va revedea și analiza rezultatele evaluării (<i>testele realizate în clasă, evaluări formale administrate de către specialiști, testele de evaluare centralizate, observări efectuate de către părinți, cadre didactice, specialiști etc.</i>).
Etapa II	}	Se va elabora o caracteristică privind nivelul actual de performanță al elevului (<i>ce poate face la momentul dat</i>). Este important să nu se menționeze doar problemele copilului, ci să fie subliniate și punctele forte ale acestuia (<i>pozitivismul</i>).
Etapa III	}	Se va discuta toată informația specifică copilului: <i>punctele forte și cele slabe</i> , punctul de vedere și ideile părinților, pentru a susține și valorifica dezvoltarea copilului.
Etapa IV	}	Se va ține cont de orice factor (<i>strategii specifice și suport în cazul problemelor de comportament și al nevoilor de comunicare</i>), de necesitatea unui echipament special etc.
Etapa V	}	Se vor redacta <i>scopurile anuale</i> care să satisfacă necesitățile educaționale identificate și <i>obiectivele de lungă durată</i> : ce rezultate trebuie să atingem până la sfârșitul anului, pe domenii: matematică, citire și scriere, autodeservire, motricitate etc.
Etapa VI	}	Se vor identifica <i>adaptările (cum predai?) și modificările (ce predai?)</i> .

5. Componentele de bază ale PEI-ului

COMPONENTA I. Are rolul de identificare a informației despre copil, de evaluare inițială, care este un proces de documentare, observare și înregistrare a produselor realizate de copil. Prin prisma testelor efectuate, a evaluărilor desfășurate de către specialiști, a observărilor personale, a discuțiilor purtate cu părinții se revăd rezultatele evaluării și se identifică o informație specifică copilului (Tabelele 1, 2, 3, 4).

Tabelul 1

Informații despre copil

Numele, prenumele Ion Moraru

Vârsta 8 ani Data nașterii 11.10.95

Adresa bd. Traian 18/3, ap. 84

Telefon 88-88-88

Numele părinților Mama – Irina

Tipul deficienței Paralizie cerebrală infantilă; tetrapareză spastică;
retard psihoneurologic, gr. sãn. 5

Tabelul 2

Membrii echipei educaționale

Nr. d/r	N.P.	Locul de muncă	Rolul/Funcția	Telefonul
1.	Rusu Maria	Centrul de Zi "Luminița"	Logopedie	25-38-24
2.	Moraru Angela	Școala-grădiniță nr. 130	Floristică	21-38-55
3.	Vasluian Rodica	Centrul de zi "Speranța"	Kinetoterapie	35-56-24
4.	Rotari Ion	Centrul de creație "Frumușica"	Bucătărie	48-38-52
5.	Munteanu Elena	Centrul Comunitar pentru Copii	Psihopedagog	77-38-20
6.	Grăjdian Ana	Scoala-grădiniță nr. 115	Psiholog	25-15-24
7.	Grier Violeta	Școala Waldorf	Instructor computer	44-12-78
8.	Nicoară Viorica	Centrul de zi "Speranța"	Instructor scaun rulant	29-38-50

Dat fiind faptul că dezvoltarea multilaterală a unei persoane cu dizabilități reclamă aportul unui grup mai vast de resurse umane (specialiști de limba și literatura engleză, educație fizică, educație plastică, coregrafie, plus echipa educațională specială etc.) (Tabelul 2), considerăm necesară cunoașterea de către aceștia a unor *trăsături de personalitate* (Tabelul 3), a *stilului de învățare* a copilului în cauză (Tabelul 4 și Anexa 1), cât și *tipul de inteligență preponderent* (Tabelul 2).

Tabelul 3**Trăsături de personalitate**

✓ Tipul de inteligență _____	
✓ Gradul de emotivitate:	✓ Temperamentul:
• exteriorizat ☐	• foarte emotiv ☐
• echilibrat ☐	• emotiv ☐
• interiorizat ☐	• îndrăzneț ☐
	• coleric ☐
✓ Tipul familiei:	✓ Climatul familial:
• completă ☐	• armonie ☐
• incompletă ☐	• conflicte ☐
	• dezorganizată ☐

Tabelul 4**Stilul de învățare**

✓ a) global ☐	✓ analitic ☐
✓ <i>explorarea materialului înainte de a începe studiul aprofundat</i>	✓ <i>rescrierea notițelor în manieră logică și ordonată</i>
✓ <i>cuvinte - cheie</i>	✓ <i>utilizarea sublinierii esențialului</i>
✓ <i>rezumat de ansamblu</i>	✓ <i>fragmentarea materialului</i>
✓ b) auditiv ☐	✓ vizual ☐
	✓ kinestezie ☐

Notă: Suportul practic (Tipuri de inteligență și Stiluri de învățare) care va facilita completarea tabelelor 3, 4 se anexează (Anexele 1, 2).

COMPONENTA II. Împreună cu echipa interdisciplinară se elaborează o caracteristică a copilului, care evidențiază nivelurile prezente ale performanței:

- ⇒ *punctele forte/slabe;*
- ⇒ *dificultățile;*
- ⇒ *ideile părinților (așteptări, temeri, priorități).*

Descrierea nivelului actual al performanței copilului trebuie să fie exactă, întrucât în baza acestor caracteristici se stabilesc *scopurile* și *obiectivele* unui PEI. După expunerea punctelor tari, se clasifică activitățile pe care nu le poate desfășura în mod curent sau la care necesită ajutor (Tabelul 5).

Notă: Expunerea performanțelor – succintă, clară, concretă.

Tabelul 5

Niveluri ale performanței

a) Ce poate face?

capabil la matematică; vocabular bogat

b) Puncte: ✓ *forte*

vocabular bogat; capacități fenomenale ale memoriei de lungă durată; folosește diverse dispozitive la construirea din blocuri

✓ *slabe*

atenție de scurtă durată; se teme să înceapă activități noi; este în mișcare permanentă; poartă lentile de corecție

c) Dificultăți

probleme în efectuarea mișcărilor noi, nu folosește eficient uneltele, îi este dificil să îndeplinească până la sfârșit sarcinile; devine cu ușurință frustrat

d) Părinți

Așteptări

- ✓ să se bucure de frecventarea unei școli ca orice copil;
- ✓ să fie înțeles de colegi și învățătoare;
- ✓ ajutor după necesități;
- ✓ dezvoltare intelectuală după posibilități.

Temeri

- ✓ de a nu fi ignorat, brutalizat;
- ✓ activitățile cognitive să nu influențeze negativ recuperarea fizică;
- ✓ etichetarea;
- ✓ minimalizarea posibilităților.

Priorități

- ✓ incluziune socială (comunicarea);
- ✓ a fi diferit e ceva normal;
- ✓ pregătire pentru viață.

COMPONENTA III. Stabilirea scopurilor și obiectivelor ce vizează cunoștințele pe care trebuie să le însușească, deprinderile și comportamentul care trebuie formate. Redactarea scopurilor și obiectivelor se face în baza descrierii nivelului actual al performanței copilului.

Notă: Este important a nu se confunda scopul cu obiectivul.

Scopul (*de lungă durată*) vizează un rezultat. Este exprimat în enunțuri pozitive care descriu un comportament vizibil, o abilitate observabilă și măsurabilă, care sunt prevăzute și apar pe parcursul implementării PEI-ului. Un scop bine definit, corect elaborat trebuie să fie înțeles de oricine (Tabelul 6).

Tabelul 6

1. Dezvoltarea gândirii autonome și a responsabilității față de integrarea în mediul social.
2. Formarea bazelor activității de autoorganizare a unor acțiuni obligatorii de rutină.

Obiectivele (*de scurtă durată*), spre deosebire de scopuri, sunt acele etape intermediare necesare pentru a fi parcurse în realizarea scopurilor propuse (Tabelul 7). Obiectivele fixate trebuie formulate în termeni simpli și clari, realiști și limitați prin stabilirea unei anumite perioade de timp pentru atingerea lor. Realizarea obiectivelor propuse necesită o legătură permanentă între echipa de specialiști și părinții copilului cu probleme educative speciale.

Notă: Un obiectiv bine definit trebuie să se raporteze la aspectele: *cine? ce va face? când? cum? cu ce? unde?*

Atunci când obiectivele se dovedesc a fi prea dificile, urmează a fi divizate în sarcini mai mici.

Tabelul 7

Nr. d/r	Obiectivul	Achiziții scontate	Monitorizarea progresului	
			Când?	Cum? (mijloace)
1.	Cultivarea autocontrolului și a expresivității personale	– să-și pună ca scop unde are de mers și cum s-o facă	În timpul deplasării spre școală (în școală, clasă)	– făcându-și un plan bine stabilit
2.	Formarea și dezvoltarea deprinderilor de organizare	– să-și organizeze locul de lucru, să aibă timp pentru planificare	Pe parcursul întregului an de studii (în timpul orelor)	– cu propriile mânuțe
3.	Formarea obișnuinței de a efectua cu regularitate temele	– să-și facă temele la domiciliu și nu numai	După orele de curs	– urmând cu strictețe indicațiile primite
4.	Dezvoltarea respectului de sine	– să se respecte pe sine, demonstrând capacități cognitive	În timpul zilei, la școală (și nu numai)	– demonstrând capacități cognitive (deoarece le posedă)
5.	Cultivarea deprinderilor de muncă	– să-și facă ordine la locul de lucru, să depună un mic efort de muncă	În timpul activităților (și nu numai)	– implicându-se în activități și demonstrând responsabilitate

Componenta IV prevede adaptările și modificările.

Adaptările și modificările adecvate potențialului și comportamentului copilului permit acestuia accesul la un curriculum educațional normal (Anexa 3, Tabelele 8, 9).

Adaptările vizează:

- cadrul de instruire;
- necesitățile elevului.

a) Adaptări:

Adaptări în cadrul de instruire (Cum predau? Schimbă modalitățile de instruire fără a schimba conținutul sau gradul de dificultate conceptuală a sarcinii de învățare)

Funcția (adaptărilor): de compensare a problemelor (dificultăților)

Tabelul 8

C
a
d
r
u
l
d
e
i
n
s
t
r
u
i
r
e

- ✓ **Cadrul** (mediul): centre centrul la care lucrează este situat lângă tablă.
- ✓ **Instruirea** (prezentarea învățătorului și activitățile copilului)
 - sarcini individuale diferențiate;
 - mai multe sarcini de: subliniere, evidențiere, bifare, desen;
 - lecturi ghidate etc.
- ✓ **Instrucțiuni** (adaptări ale procedeelor, strategiilor și activităților de rutină)
 - instrucțiuni pe etape (pași); algoritm; jocuri pentru orientare în spațiu; marcări;
 - cuvinte-cheie; instrucțiuni simpliste (adaptate), repetate;
 - sarcini de scurtă durată.
- ✓ **Materiale:** (manuale, diverse manipulative, foi de lucru, fișe, tabele, lupe, calendare, dictofon, casetofon, indicatori, imagini mărite etc.)
 - fișe individuale, care să reducă implicația comunicării scrise;
 - tabele pentru completări; mai multe sarcini în imagini.

Adaptări după necesitățile copilului

N
e
c
e
s
i
t
ă
ț
i
l
e

c
o
p
i
l
u
l
u
i

- ✓ **Adaptări comportamentale** (adaptări legate de motivația copilului și conformarea acestuia la regulile stabilite și așteptările față de comportamentul acestuia)
 - apelarea la variatele forme de organizare în vederea socializării copilului.
- ✓ **Abilități organizaționale** (adaptări care-l ajută pe copil să se concentreze asupra sarcinii de moment)
 - lider
 - sarcini de responsabilitate
 - taimer
 - secretar
- ✓ **Necesități senzoriale** (adaptări care le oferă copiilor suport și echipament pentru a compensa dizabilitatea)
 - suport auditiv, ochelari, tehnică de suport pentru comunicare etc.

b) Modificări:

Tabelul 9

Modificările presupun schimbări în conținutul de învățare (*modificări curriculare – Ce predau?*)

Reducerea	conținuturilor de învățare
	☐ <i>integral</i>
	☐ <i>parțial</i>
	☐ <i>deloc</i>
	gradului de implicare (<i>participarea doar la unele activități ale lecției</i>)
	☐ <i>total</i>
☐ <i>parțial</i>	
	☐ <i>individual</i> (cu sprijin)

COMPONENTA V reflectă *monitorizarea progresului și evaluarea eficienței programului elaborat.* (Tabelul 10, Anexa 3)

Evaluarea continuă și acumularea de date ce vor fi utilizate în stabilirea progresului educativ al copilului sunt parte integrantă a procesului de elaborare a unui PEI și vizează:

- **achiziționarea informațiilor** despre modul în care își petrece copilul timpul, cum interacționează social, cum lucrează cu materiale, cum folosește limbajul, cum soluționează probleme. Pot fi utilizate diverse forme de colectare a datelor:

- ✓ *înregistrări narative;*
- ✓ *noțițe descriptive;*
- ✓ *foi de verificare și conversații;*
- ✓ *chestionare;*
- ✓ *observări directe/indirecte, structurate/nestructurate;*
- ✓ *liste de activități;*
- ✓ *înregistrări anecdotice;*
- ✓ *teste evaluative formative/sumative, raportate la criteriile și norme etc.;*
- ✓ *conversații etc.*

- **adunarea mostrelor** – înregistrează performanțele copilului:

- ✓ *achiziții de portofoliu;*
- ✓ *înregistrări audio ale lecturilor orale;*
- ✓ *istorioare dictate;*
- ✓ *comentarii;*
- ✓ *înregistrări de participare a elevilor la un proiect;*
- ✓ *lucrări la scriere, matematică, științe, artă etc.*

Aceste informații se notează în tabelul *Monitorizarea progresului* (Anexa 3, Tabelul 10).

Pe parcursul anului, cadrul didactic și orice alt membru al echipei de specialiști care a contribuit la planificarea PEI-ului apreciază progresul copilului. Rezultatele sunt împărtășite părinților. În cazul când un membru al echipei PEI solicită o analiză a progresului, se va iniția o întrunire a participanților la elaborarea PEI-ului, înaintea datei propuse pentru bilanțul anual.

Și compartimentul *Evaluare*, la fel presupune anumite schimbări de tipul:

- *ziua (din cadrul săptămânii);*
- *durata, orarul – durata activității de evaluare;*
- *cadrul – schimbări cu privire la locul desfășurării activității de evaluare;*
- *prezentarea – schimbări în modul de implementare a activității de evaluare;*
- *răspunsul – schimbări în modul cum reacționează elevul la evaluare.*

Principii călăuzitoare ce țin de organizarea și desfășurarea unei evaluări

- ▲ *Nu considerați că fiecare elev cu dizabilități necesită adaptări de evaluare.*
- ▲ *Verificați PEI-ul elevului.*
- ▲ *Familiarizați-vă cu scopul evaluării.*
- ▲ *Efectuați adaptări, ținând cont de necesitățile elevului.*
- ▲ *Recurgeți doar la acele adaptări care sunt într-adevăr necesare.*
- ▲ *Respectați contextul cultural și etnic din care vine copilul.*
- ▲ *Planificați din timp adaptările care urmează a fi efectuate.*
- ▲ *Implicați elevii în luarea deciziilor.*
- ▲ *Oferiți elevului posibilități de exersare.*
- ▲ *Rețineți că adaptările efectuate într-un test nu evită neapărat frustrarea elevului.*

PEI-ul mai prevede, în unele cazuri, și *servicii specializate* de educare a copilului, cum ar fi:

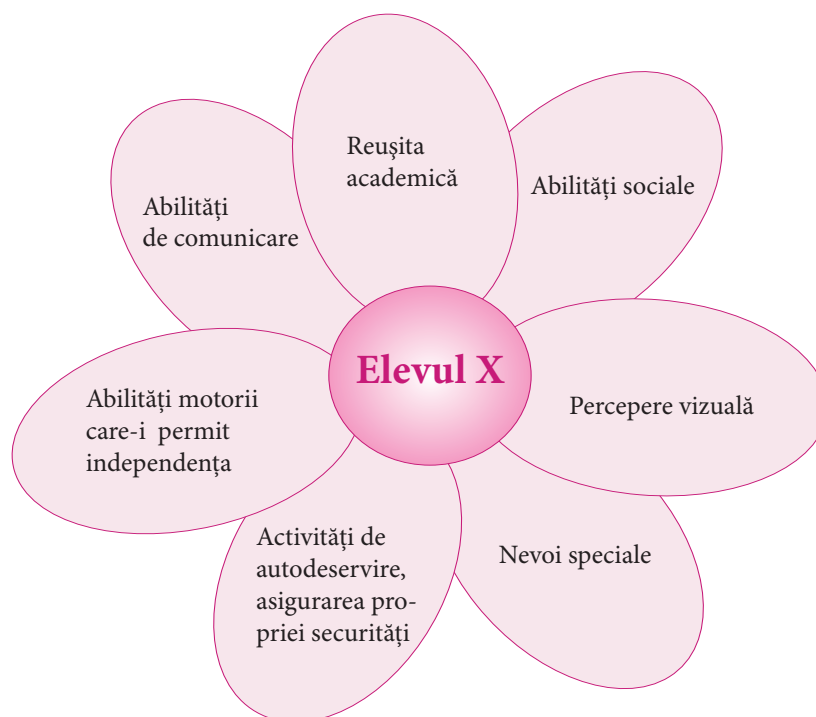
- audiologia*
- terapia ocupațională*
- terapia fizică*
- servicii psihologice*
- servicii logopedice etc.*

Specialiștii în respectivele domenii și cadrele didactice colaborează pentru integrarea copiilor în programul specific al clasei, evitând astfel fragmentarea programului educativ individual. Aceste servicii sunt foarte eficiente atunci când se desfășoară în cadrul școlilor de masă. Dar există și situații în care este necesară o specializare sau o aprofundare a serviciilor vizate. În acest caz se impune o abordare individualizată (de exemplu: un copil este programat să lucreze cu un anumit echipament). Aceste servicii sunt prestate de către diferite Centre de Zi specializate, în timpul prevăzut pentru desfășurarea activităților speciale în săli de reabilitare.

Notă: *Frecvența și durata întâlnirilor dintre copil și specialiștii vizați sunt stabilite de către echipa PEI.*

O formă mai lejeră a unei planificări periodice, în funcție de schimbările ce parvin în dezvoltarea copilului poate servi următorul *plan-păienjeniș*, care ar insera domeniile principale asupra cărora se va concentra o anumită perioadă de timp. Evident, se vor lua în considerație pașii necesari în elaborarea unui PEI. De exemplu:

Domeniile principale asupra cărora se va concentra o perioadă de timp (*în funcție de dizabilitate*):

Efortul este mare, iar rezultatele nu sunt întotdeauna la nivelul așteptărilor. Unii elevi pot însuși anumite deprinderi și cunoștințe mai ușor, în timp ce alții reclamă intervenții și susținere repetată atât din partea învățătorului, a părinților cât și a echipei de specialiști. Apar situații când copilul nu se adaptează solicitărilor, se complică starea lui de sănătate, progresele sunt lente, alternând cu momente de regres. Într-o astfel de situație copilul este iritabil, devine agresiv sau manifestă încăpățănare; poate fi timid și neatent. Prin urmare, membrii echipei interdisciplinare trebuie să acționeze cu mult tact pedagogic, folosind soluțiile care-l ajută pe copil să depășească momentele dificile. De aici rezultă că un *PEI* trebuie să fie *flexibil, deschis, să ofere posibilitatea de a face schimbări, reduceri, completări* etc.

Următoarea corelare ilustrează ideea că echipa de specialiști trebuie să formeze un sistem, deoarece acțiunea fiecăruia este dependentă de acțiunile celorlalți, influențându-se și completându-se reciproc.

Rețineți!

Despre eficiența *PEI-ului* vorbesc performanțele elevului.

Performanțele elevului vorbesc de măiestria și profesionalismul membrilor echipei interdisciplinare și de eficiența colaborării dintre aceștia.

Concluzie: Numai o colaborare bazată pe principii democratice, tolerante și profesioniste duce la elaborarea unui *PEI* eficient.

Notă: *PEI-urile* propuse nu sunt un șablon. Învățătorul este acela care decide cum să le implementeze și să le interpreteze.

Evaluarea performanțelor în procesul educațional

*Experiența nu este ceea ce ni se întâmplă.
Este ceea ce facem cu ceea ce ni se întâmplă.*

A. Hudey

Evaluarea copilului cu CES (*cerințe educaționale speciale*) în mediile școlare are sarcina de a asigura, în primul rând, informații pentru profesorii din școlile obișnuite. Aceasta presupune formarea unor abilități pentru a realiza ei înșiși o bună parte a evaluării. În al doilea rând, cadrele didactice din școlile de masă trebuie să găsească mijloace pentru a coopera cu specialiști din domeniul medical, psihologic și social, pentru a putea utiliza din punct de vedere pedagogic evaluările specializate ale acestora.

Ce este evaluarea?

- ✓ componentă esențială a procesului instructiv/educativ;
- ✓ un proces de apreciere a valorii, a meritului și a calității, produsul sau rezultatul acesteia;
- ✓ un act de mare responsabilitate pentru elevi, profesori, părinți și alte persoane implicate.

Evaluarea permite stabilirea nivelului de calitate. Pentru copiii cu dizabilități, unul dintre principalele niveluri de calitate care trebuie atins este autonomia personală în viața cotidiană și inserția socială.

Obiectivele evaluării în educația copiilor cu dizabilități sunt multiple, dar au un scop comun: stabilirea cerințelor educative speciale, urmărirea evoluției școlare și a dinamicii performanțelor în dezvoltare și învățare.

Evaluarea capacității, performanței și progresului solicită parteneriatul cu părinții.

Este important a monitoriza corelarea posibilităților copilului cu nivelul pe care îl poate atinge și așteptările sociale față de acesta.

Evaluatorii își pun următoarele întrebări:

- 1) Ce evaluăm?
- 2) De ce evaluăm?
- 3) Pe ce bază evaluăm?
- 4) Cum evaluăm (modul și metodele)?

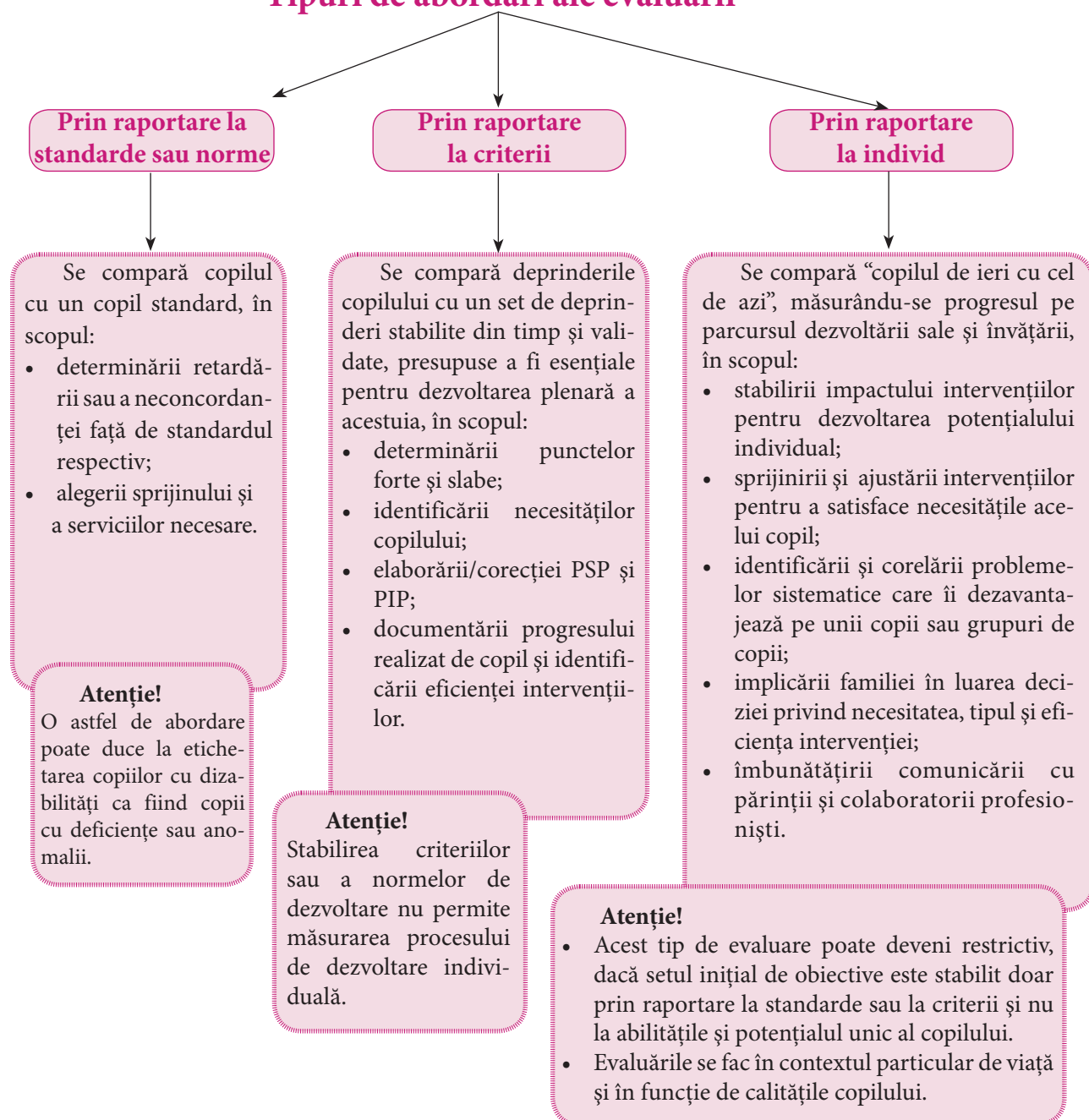
De ce evaluăm?

- pentru a cunoaște efectele activității desfășurate și cauzele acestora;
- pentru a îmbunătăți calitatea activității desfășurate și a rezultatelor obținute;
- pentru a preveni eșecul școlar, segregarea copiilor cu dizabilități;
- pentru a evalua eficiența serviciilor, strategiilor, metodelor, fenomenelor și procedurilor de ameliorare.

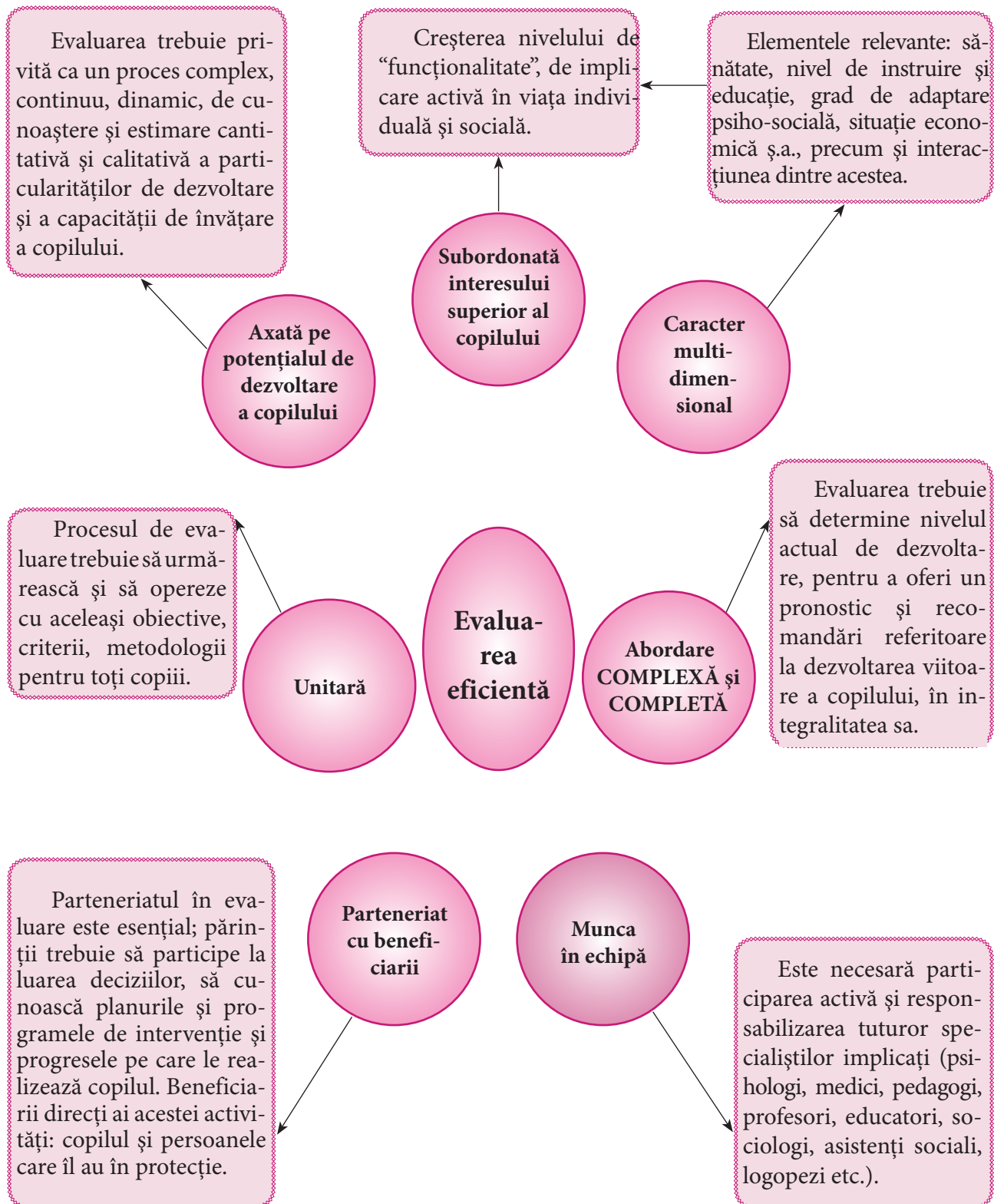
Evaluarea capacității se realizează de către specialiști în cadrul unui proces complex de cunoaștere a copilului, atât în mediul său de viață, cât și în condiții de testare.

Evaluarea performanței și progresului reprezintă un proces care are loc în contextul antrenării copilului în educație, în activități de învățare, terapeutice și recuperatorii. Acest proces presupune raportarea la criterii și la individ.

Tipuri de abordări ale evaluării

Principiile evaluării copilului cu dizabilități

Evaluarea eficientă se realizează într-un cadru empatic și de pe poziții de compatibilitate culturală cu beneficiarii săi.

Atenție!

a) Evaluarea orientată spre descoperirea unei dizabilități, din perspectivă predominant medicală, defec-tologică sau psihologi-că. În practica evaluării, unicele instrumente de care dispun evaluatorii sunt adeseori testele psihologice și cele medicale (de laborator și paraclinice); ca urmare, dificultățile cu care se confruntă copilul la un moment dat sunt atribuite exclusiv unor disfuncții so-matice sau psihice, ignorându-se posibilitatea inducerii lor pe cale educațională; de exemplu, lipsa de stimulare, metode pedagogice greșite.

b) Evaluarea concepută ca diagnoză sau redusă doar la valențele sale diagnos-tice. Evaluarea nu înseamnă numai diagnoză, constatare, clasificare; nu este o etichetare, uneori definitivă, a unui destin. Cunoaștem copiii pentru a le înțelege și stimula dezvoltarea prin intervenții adecvate și nu pentru a-i eticheta.

**Atitudini
greșite,
discrimi-
natorii în
abordarea
evaluării:**

c) Evaluarea tardivă. Se re-simte acut nevoia unor in-strumente de identificare a decalajelor în dezvoltarea copilului (de tip screening) cât mai devreme posibil, care să evalueze princi-palii parametri și să dea posibilitate specialiștilor, educatorilor și părinților să intervină pe segmen-te cu deficit de dezvoltare cât mai timpuriu. Trebuie promovate activ depistarea și intervenția precoce.

d) Evaluarea părtinitoare, în raport cu statutul eco-nomico-social al familiei copilului cu dizabilități, fiind semnalate cazuri de evaluare incorectă a copiilor care provin din medii defavorizate.

e) Stilul inadecvat al unor evaluatori în administrarea in-strumentelor de investigare, cum ar fi: asumarea rolului de persoană inaccesibilă, judecător și arbitru al destinului copilului, interzicerea accesului părinților la evaluare; moti-varea suficientă a copilului în vederea anihilării inhibițiilor inerente situației de evaluare; atitudini manipulatorii; timp redus de evaluare.

Evaluarea reprezintă testarea cunoștințelor copiilor, dar acest proces înseamnă mult mai mult pentru copii, în general, și pentru cei cu dizabilități, în particular. Copiii trebuie să poată să se pregătească, să studieze un timp mai îndelungat, să scrie repede, să citească, să se exprime în scris și oral. Copiii cu dizabilități pot pica la teste doar pentru că nu pot efectua aceste lucruri, și nu din cauza că nu stăpânesc materia studiată. Cum îi putem ajuta în situația respectivă?

- Copiilor li se acordă mai mult timp pentru realizarea lucrării.
- Copiilor li se citesc itemii, iar ei dictează răspunsurile unui profesor sau acestea sunt înregistrate pe o casetă pentru a fi evaluate de un alt profesor.
- Copiii susțin teste doar la disciplinele incluse în *PIP*.
- O parte a testării cuprinde o probă practică pentru ca elevii să-și poată demonstra cunoștințele fără a le verbaliza.

Modalități de evaluare

Portofoliul

Copilul menține un dosar al celor mai bune lucrări efectuate în timpul anului școlar, de exemplu, foi de lucru și sarcini îndeplinite.

Proiecte

Copiii sunt solicitați să realizeze proiecte individuale sau în grup, cu scopul testării cunoștințelor. Proiectele pot include efectuarea unor cercetări, scrierea unor rapoarte, colectarea și sistematizarea informațiilor la anumite teme. Proiectele pot fi realizate în afara orelor de curs, în timp util, pentru ca elevii cu dizabilități să reușească.

Observarea directă

Observarea este una dintre formele de evaluare cunoscute. Profesorul poate observa cum copilul efectuează diferite sarcini și îi poate nota activitatea conform unor criterii pregătite în prealabil. Metoda este utilă pentru disciplinele practice.

Evaluarea funcțională

Această evaluare se face sub forma unei liste de competențe pe care copilul trebuie să fie capabil să le demonstreze. Drept exemplu pot servi disciplinele în care copiii trebuie să fie capabili să demonstreze abilități concrete.

Autoevaluarea

Este o formă de evaluare care necesită o pregătire prealabilă a elevilor și instrumente relevante prin care aceștia își apreciază propriile cunoștințe și progrese.

Testele propuse mai jos au fost aplicate de către învățătorii școlii-grădiniță nr. 120, care numără șase ani de succes la compartimentul *incluziune școlară*. Mostrele au caracter flexibil, astfel pot fi modificate în dependență de scopul administrării. Este foarte important ca sarcinile propuse să fie adaptate la cerințele individuale ale subiectului. De exemplu: *să bifeze, să completeze, să sublinieze, să încercuiască, să realizeze corespondențe* etc.

TESTAREA UTILIZĂRII CUNOȘTIȚELOR

(se evaluează capacitatea de a face transfer de cunoștințe, conexiuni între achizițiile anterioare și cele de moment)

Limba și literatura română

1. Identificarea genului și numărului substantivului.

Itemi:

a) Analizează urmând modelul:

Substantivul	Genul			Numărul	
	feminin	masculin	neutru	singular	plural
Școală					
Ninsoare					
Fericire					
Marionetă	x			x	
Flori					

b) Încercuiește substantivele neutre:

- ✓ casetofon, felinar, veveriță, ploaie;
- ✓ prosop, foarfece, fotografie, poiană;
- ✓ grătar, capsator, lumânare, candelabru.

c) Sublineiază cu o linie substantivele la singular, cu două – cele la plural: cărți, meleag, crizantemă, ninsori, peripeție, ghiduși, aparat, feerii.

2. Ortografierea cuvintelor

a) Pune semnele de punctuație corespunzătoare:

„ Ai văzut ce-ai făcut Nu ți-am spus să te astâmperi Vezi, ai supărat pe domnul! Altădată n-o să-ți mai aducă nici o jucărie Apoi întorcându-se către mine spuse Nu face Cafeaua nu pătează Iese cu nițică apă caldă ”

Interpretare: fiecare semn de punctuație se apreciază cu câte un punct.

Apreciere: foarte bine – 8 răspunsuri corecte;
bine – 5-7 răspunsuri;
suficient – 3-4 răspunsuri;
sub nivel – 1-2 răspunsuri.

b) Barează forma scrisă greșit.

$\frac{Eu}{eu}$ voi participa la concursul de istorie.

$\frac{Iel}{El}$ mi-a împrumutat bicicleta.

Am plecat cu $\frac{ea}{ia}$ în tabără.

Ne-am dus cu toții la film: și $\frac{ei}{iei}$ și $\frac{iele}{ele}$.

Interpretare: fiecare variantă de răspuns corect se apreciază cu câte un punct.

Aprecieri: foarte bine – 5 răspunsuri corecte;
bine – 4 răspunsuri;
suficient – 2-3 răspunsuri;
sub nivel – 1 răspuns.

c) Încercuiește propozițiile în care există pronume personal de politețe.

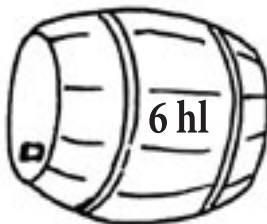
- ✓ Trebuie să vii și tu.
- ✓ În biroul dumnealui este aer condiționat.
- ✓ Florile sunt pentru dumneavoastră.

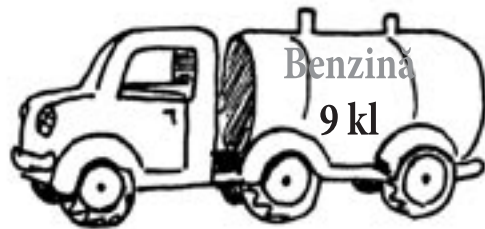
Aprecieri: 2 răspunsuri corecte – 2 puncte.

Matematica

1. Privește cu atenție imaginile și scrie sub fiecare unitatea de măsură pe care o exprimă:

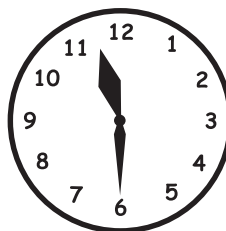

Interpretare: fiecare răspuns corect se apreciază cu câte un punct.

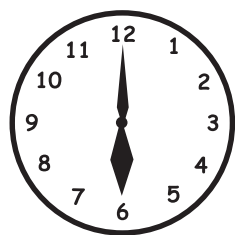
2. Unește ceasul cu ecranul electronic care arată aceeași oră.

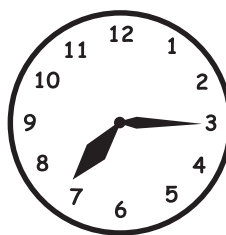
7 : 15

18 : 00

11 : 30

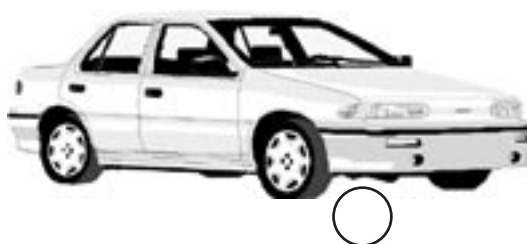
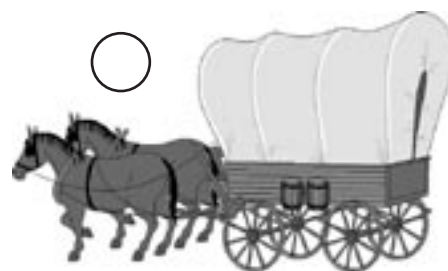
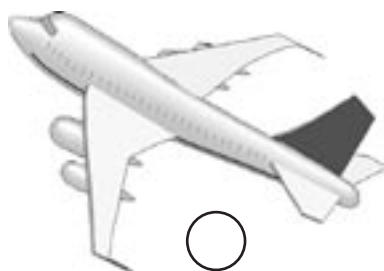
1 : 45

Interpretare: fiecare corespondență realizată corect se apreciază cu câte un punct.

3. Realizează corespondențe:

603 milioane, 541 mii, 2	423.608.216
423 milioane, 608 mii, 216	76.803.000
76 milioane, 803 mii	76.000.803
507 milioane	507.000.000
76 milioane, 803	603.541.002

4. Ordonează de la ① la ⑥ vitezele cu care se deplasează corpurile reprezentate. ATENȚIE: de la cel mai lent – la cel mai rapid.

Științe**3 p. 1. Completează.**

În natură apa se găsește sub formă _____,
_____ și _____.

4 p. 2. Unește cuvântul cu explicația corespunzătoare.

✓ **înghețare** trecerea apei din stare lichidă în stare gazoasă

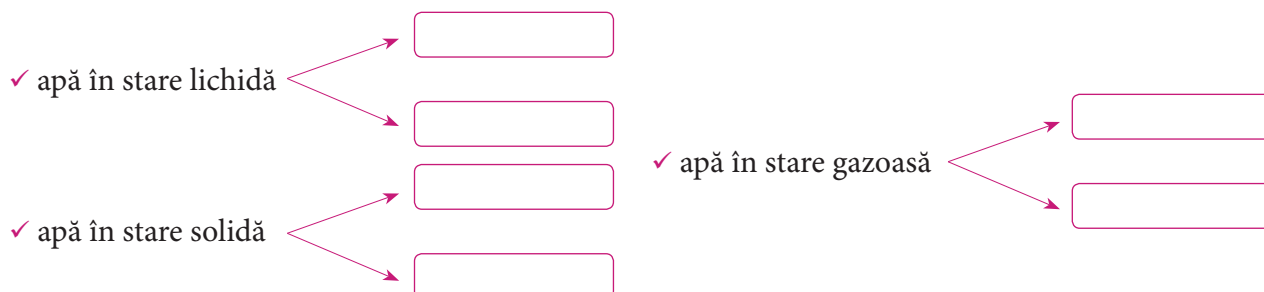
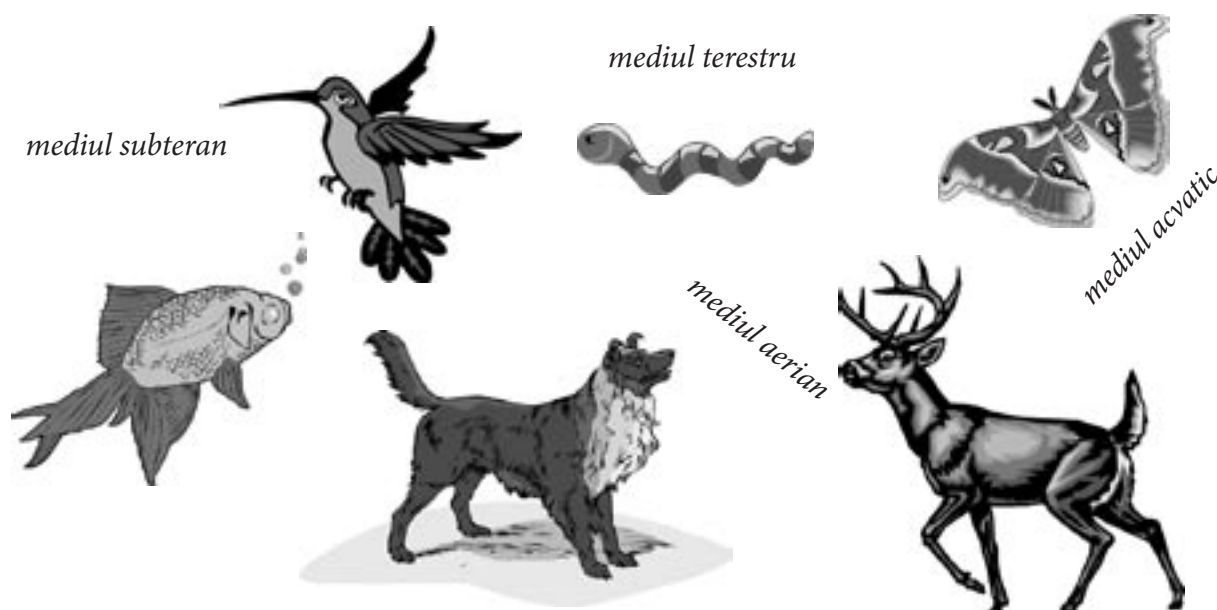
✓ **topire** trecerea apei din stare lichidă în stare solidă

✓ **evaporare** trecerea apei din stare gazoasă în stare lichidă

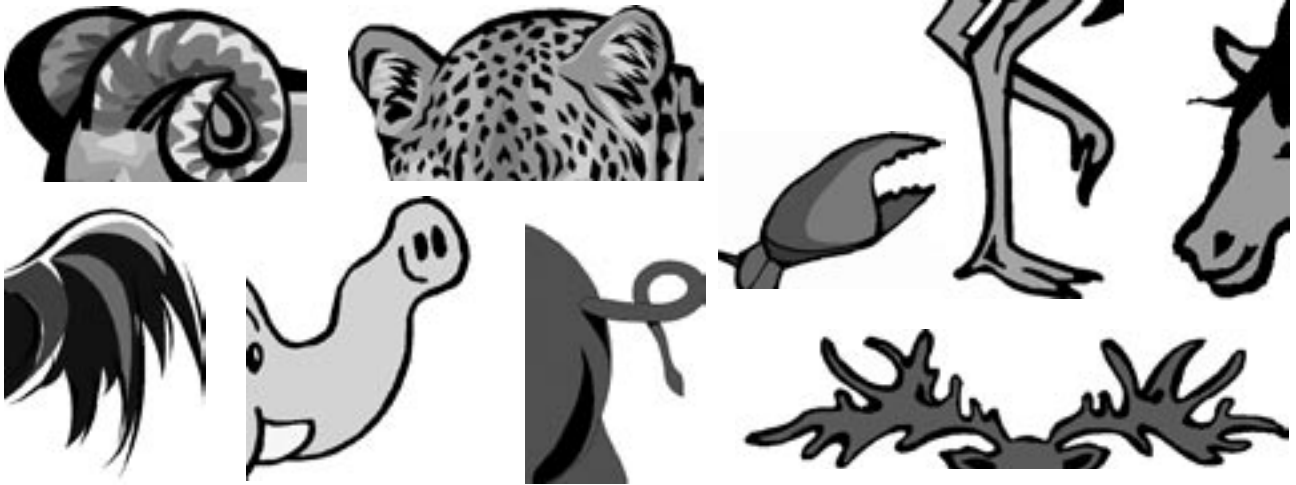
✓ **condensare** trecerea apei din stare solidă în stare lichidă

6 p. 3. Alege dintre precipitațiile naturale de mai jos pe cele potrivite pentru a completa casetele

Precipitații: grindină, nori, zăpadă, ploaie, ceață, rouă, polei

6 p. 4. Indică prin săgeți legătura dintre animale și mediul lor de viață.

9 p. 5. Recunoaște animalele după părțile corpului.

Interpretare: fiecare răspuns corect se apreciază cu câte un punct

Apreciere: foarte bine - 9 puncte, bine - 7-8 puncte, suficient - 4-6 puncte, sub nivel - 1-3 puncte.

5 p. 6. Indică prin săgeți legătura dintre cele două coloane.

sat	așezare urbană
oraș	orașul cel mai important al unei țări
raion	oraș mare cu o populație numeroasă, cu instituții, întreprinderi importante
capitală	localitate rurală
municipiu	teritoriu care cuprinde mai multe orașe și sate

5 p. 7. Scrie în pătrat litera A, dacă afirmația e adevărată și litera F – dacă e falsă

- Orașul Chișinău este capitala Republicii Moldova.
- Chișinăul este situat în partea de nord a țării noastre.
- Denumirea orașului Chișinău provine de la denumirea unui lac.
- Chișinăul este cel mai important centru politic, economic, științific și cultural al Republicii Moldova.
- Orașul Chișinău a fost menționat pentru prima dată în 1436.

7 p. 8. Completează textul cu denumirea plantelor și animalelor recunoscute

În Africa cresc înalți, sunt , dar sunt și . O fi și un cu veston vârgat, da poate un de cel supărat. O cu dungile-n negru vopsite și o cu gheare ascuțite. Jungla e plină, să știi, de jivine și lor anume acolo li-i bine.

ANEXE

INTELIGENȚE MULTIPLE

Anexa 1.

Inteligența verbal-lingvistică

- Apreciază subtilitățile gramaticale și cele de sens;
- Îi plac jocurile de cuvinte;
- Înțelege jocurile de cuvinte, glumele, ghicitorile;
- Are dezvoltate priceperile auditive;
- Poate utiliza limbajul descriptiv, memorează ușor;
- E un bun povestitor, narator;
- Îi plac sunetele și rimele limbii.

Inteligența logico-matematică

- Observă și utilizează numere, forme, pateme;
- Trece ușor de la concret la abstract;
- Îi plac jocurile la computer și puzzle;
- Gândește conceptual;
- Explorează pateme și relații;
- Își organizează gândurile;
- Aplică sistematic metode în soluționarea problemelor.

Inteligența naturalistă

- Recunoaște și clasifică în; categorii plante și animale;
- Îi plac plimbările pe jos, exercițiile, observațiile nemijlocite asupra naturii;
- Are grijă de vietăți;
- Îl pasionează cărțile despre floră și faună;
- Studiază îndelung și minuțios un subiect din viața păsărilor, plantelor, animalelor.

Inteligența corporal-chinestezică

- Are o coordonare bună.
- Este vioi, ager.
- Deține un control bun asupra corpului.
- Captează informații prin intermediul senzațiilor corporale, învață dintr-o experiență concretă (tact).
- Priceperi, deprinderi fine și grosiere.
- Utilizează limbajul corporal.
- Demonstrează priceperi, deprinderi în artă, meșteșuguri.
- Dibăcie, abilitate.

Inteligența interpersonală

- Îi plac jocurile de grup;
- Înțelege sentimentele altora;
- Are mulți prieteni;
- Preferă soluționarea problemelor în grup
- Poate media conflicte;
- Înțelege și recunoaște stereotipurile și prejudecățile;
- Se oferă să-i ajute pe alții.

Inteligența intrapersonală

- Urmărește interese personale;
- Stabilește scopuri;
- Identifică și etichetează sentimente;
- Își cunoaște punctele forte și cele slabe;
- Este un visător;
- Este perspicace, îi place să mediteze;
- Are intuiția bine dezvoltată;
- Îi place singurătatea.

Inteligența existențială

- Manifestă interes deosebit pentru originile vieții;
- Îi place să discute despre viață și ordinea lucrurilor;
- Îi plac povestirile istorice și lucrurile de artă;
- Învață mai bine despre lucruri când înțelege esența lor.

Inteligența vizual-spațială

- Îi plac hărțile și tabelele;
- Îi place să deseneze, să construiască, să creeze lucruri;
- Gândește în termeni tridimensionali;
- Îi plac fotografiile și înregistrările video;
- Îi plac culorile și designul (desenul);
- Îi place geometria, matematica;
- Îi place să deseneze și să coloreze.

Stiluri cognitive

Anexa 2.

Copiii care utilizează un stil global de învățare preferă să aibă mai întâi o viziune de ansamblu asupra materialului pentru a putea trata fiecare componentă în manieră analitică. Ei vor prefera schemele care integrează informațiile ca mod de pornire în studiul unui material sau, pentru fixarea unor idei, vor citi un text în întregime.

Copiii care utilizează stilul analitic de învățare preferă divizarea materialului în părți componente, prezentate pas cu pas și în ordine logică. Ei vor prefera fixarea unor idei pe măsura citirii textului și refacerea la sfârșit a întregii structuri.

Stilul	Strategia de învățare utilizată
global	survolarea materialului înainte de a începe studiul aprofundat al acestuia, pentru identificarea subtitlurilor, cuvintelor-cheie și a rezumatului, ceea ce poate să ofere perspectiva de ansamblu de care are nevoie.
analitic	rescrierea notițelor în manieră logică și ordonată, utilizarea sublinierii și a fragmentării materialului.

Modalități de învățare

Stilul de învățare	Caracteristici ale componentei de învățare
auditiv	<ul style="list-style-type: none"> • învață vorbind și ascultând; • este eficient în discuțiile de grup; • învață din explicațiile învățătorului care prezintă materialul; • verbalizează acțiunea întreprinsă pentru a-și depăși dificultățile de învățare; • își manifestă verbal entuziasmul; • zgomotul îl distrage, dar în același timp, reprezintă și mediul în care se simte bine; • suportă greu liniștea învățării.
vizual	<ul style="list-style-type: none"> • preferă să vadă lucrurile sau desfășurarea proceselor pe care le învață; • învață pe bază de ilustrații, hărți, imagini, diagrame; • este important să vadă textul scris; • are nevoie de control asupra ambianței în care învață; • își decorează singur mediul; • recitirea sau rescrierea materialului sunt metodele cele mai frecvent utilizate pentru fixare.
kinestezic	<ul style="list-style-type: none"> • are nevoie să atingă și să se implice fizic în activitatea de învățare; • învață din situațiile în care poate să experimenteze; • a lua notițe înseamnă mai mult un act fizic și nu un suport vizual pentru învățare; de multe ori nu revizuieste notițele; • lipsa de activitate determină manifestări kinestezice, de multe ori cu tulburări de comportament.

Anexa 3.

ȘCOALA-GRĂDINIȚĂ NR. 120,
MUNICIPIUL CHIȘINĂU

**PLAN EDUCAȚIONAL INDIVIDUALIZAT
(PEI)**

Tabelul 1

1. a) Informații despre copil

Numele, prenumele
Vârsta Data nașterii
Adresa ☒
Telefonul ☒
Numele părinților
Tipul deficienței ☒

Tabelul 2

b) Membrii echipei educaționale

Nr. d/r	N.P.	Locul de muncă	Rolul/Funcția	Telefonul
1				
2				
3				
4				
5				
6				
7				

Tabelul 3

c) Trăsături de personalitate

✓ Tipul de inteligență _____

✓ Gradul de emotivitate:

- exteriorizat
- echilibrat
- interiorizat
- foarte emotiv
- emotiv
- îndrăzneț
- coleric

✓ Tipul familiei:

- completă
- incompletă

✓ Temperamentul:

- melancolic
- flegmatic
- sangvinic

✓ Climatul familial:

- armonie
- conflicte
- dezorganizată

Tabelul 4

d) Stilul de învățare

a) global

- ✓ explorarea materialului înainte de a începe studiul aprofundat
- ✓ cuvinte - cheie
- ✓ rezumat de ansamblu

b) auditiv

vizual

kinestezie

analitic

- ✓ rescrierea notițelor în manieră logică și ordonată
- ✓ utilizarea sublinierii esențialului
- ✓ fragmentarea materialului

Tabelul 5

2. Niveluri ale performanței

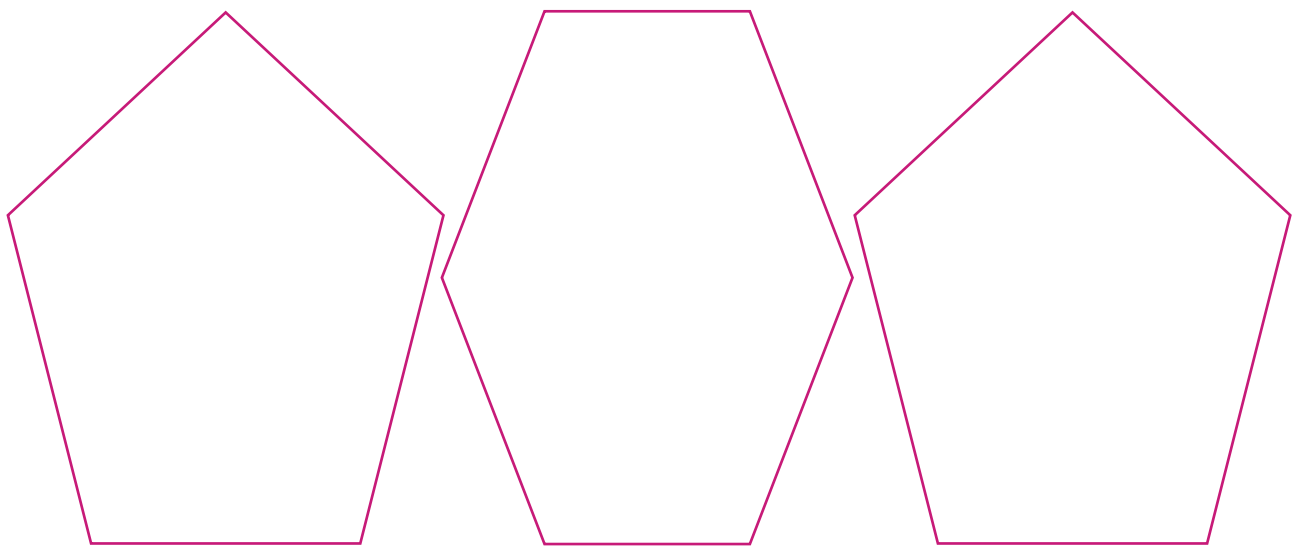
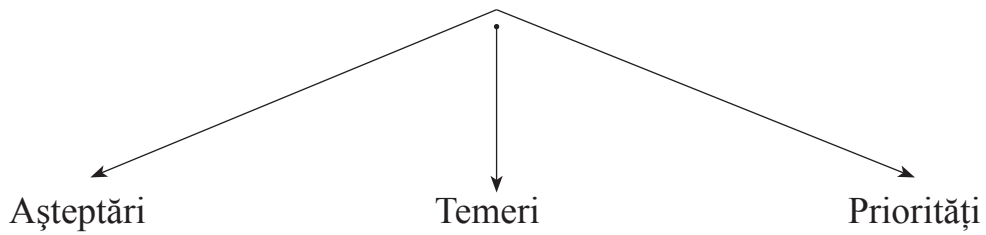
a) Ce poate face?

b) Puncte: ✓ forte

✓ slabe

c) Dificultăți

d) Părinți

3. a) Scop: (de lungă durată; enunțuri ce descriu un rezultat sau o realizare; o abilitate sau un eveniment care să se îndeplinească pe parcursul implementării PEI-ului).

Tabelul 6

--

b) Obiective: (scop de scurtă durată; etape intermediare necesare a fi parcurse în realizarea scopurilor; redactare în termeni simpli și clari).

Tabelul 7

Nr. d/r	Obiectivul (Achiziții scontate)	Perioada de realizare
1		
2		
3		
4		
5		
6		

4. Servicii specializate de educare a copilului:

- audiologia
- terapia ocupațională
- terapia fizică
- servicii psihologice
- servicii logopedice

5. a) Adaptări

Tabelul 8

➤ **Adaptări în cadrul de instruire** (*Cum predai? Schimbă modalitățile de instruire fără a schimba conținutul sau gradul de dificultate conceptuală a sarcinii de învățare*)

Funcția (adaptărilor): *de compensare a problemelor (dificultăților)*

C
a
d
r
u
l

d
e

i
n
s
t
r
u
i
r
e

✓ **Cadrul** (mediul): *centre*

Centrul la care lucrează este aranjat lângă tablă și covoraș.

✓ **Instruirea** (*Prezentarea învățătorului și activitățile copilului*)

*sarcini individuale diferențiate;
mai multe sarcini de: subliniere, evidențiere, bifare, desen,
lecturi ghidate;*

✓ **Instrucțiuni** (*adaptări ale procedurilor, strategiilor și activităților de rutină*)

*instrucțiuni pe etape (pași); algoritm; jocuri pentru orientare în spațiu; marcări;
cuvinte-cheie; instrucțiuni simpliste (adaptate), repetate;
sarcini de scurtă durată.*

✓ **Materiale:** (*manuale diverse manipulative, foi de lucru, fișe, tabele, lupe, calendare, dictofon, casetofon, indicatori, imagini mărite etc.*)

*fișe individuale, care să reducă implicația comunicării scrise;
tabele pentru completări; mai multe sarcini în imagini.*

➤ **Adaptări după necesitățile copilului:**

N
e
c
e
s
i
ț
ă
ț
i
l
e

c
o
p
i
l
u
l
u
i

✓ **Adaptări comportamentale** (*adaptări legate de motivația copilului și conformarea acestuia la regulile stabilite și așteptările față de comportamentul acestuia*).

apelarea la variatele forme de organizare în vederea socializării copilului.

✓ **Abilități organizaționale** (*adaptări care-l ajută pe elev să se concentreze asupra sarcinii de moment*).

*lider sarcini de responsabilitate
taimer secretar*

✓ **Necesități senzoriale** (*adaptări care le oferă copiilor suport și echipament pentru a compensa dizabilitatea*).

suport auditiv, ochelari, tehnică de suport pentru comunicare etc.

6. Modificări

Modificări (*Ce predai?, Modifică instruirea, schimbând conținutul sau gradul de dificultate al sarcinii*). Acestea vizează ajustarea conținuturilor și reducerea gradului de participare.

Reducerea

conținuturilor de învățare

integral

parțial

deloc

gradului de implicare (*participarea doar la unele activități ale lecției*)

total

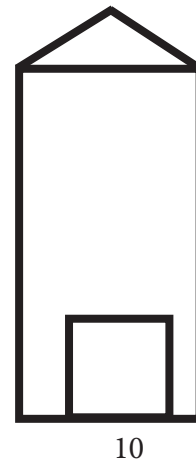
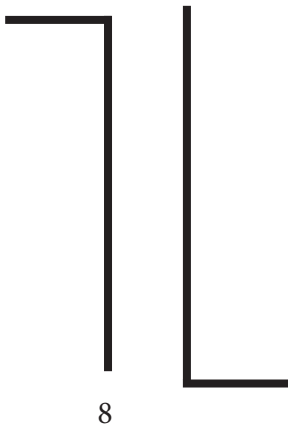
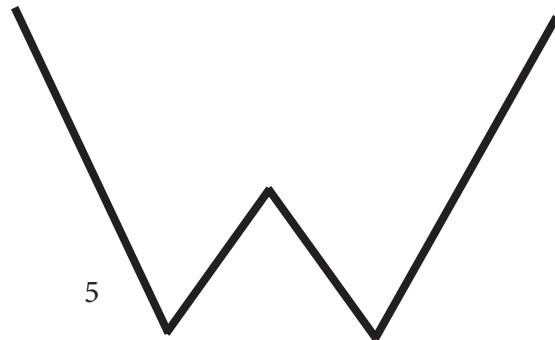
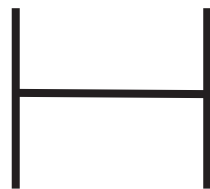
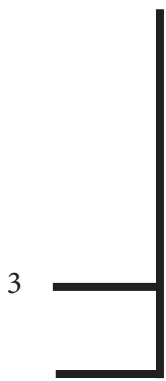
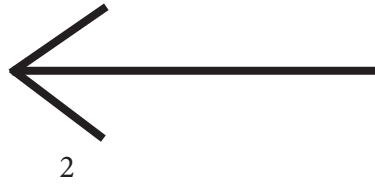
parțial

individual (cu sprijin)

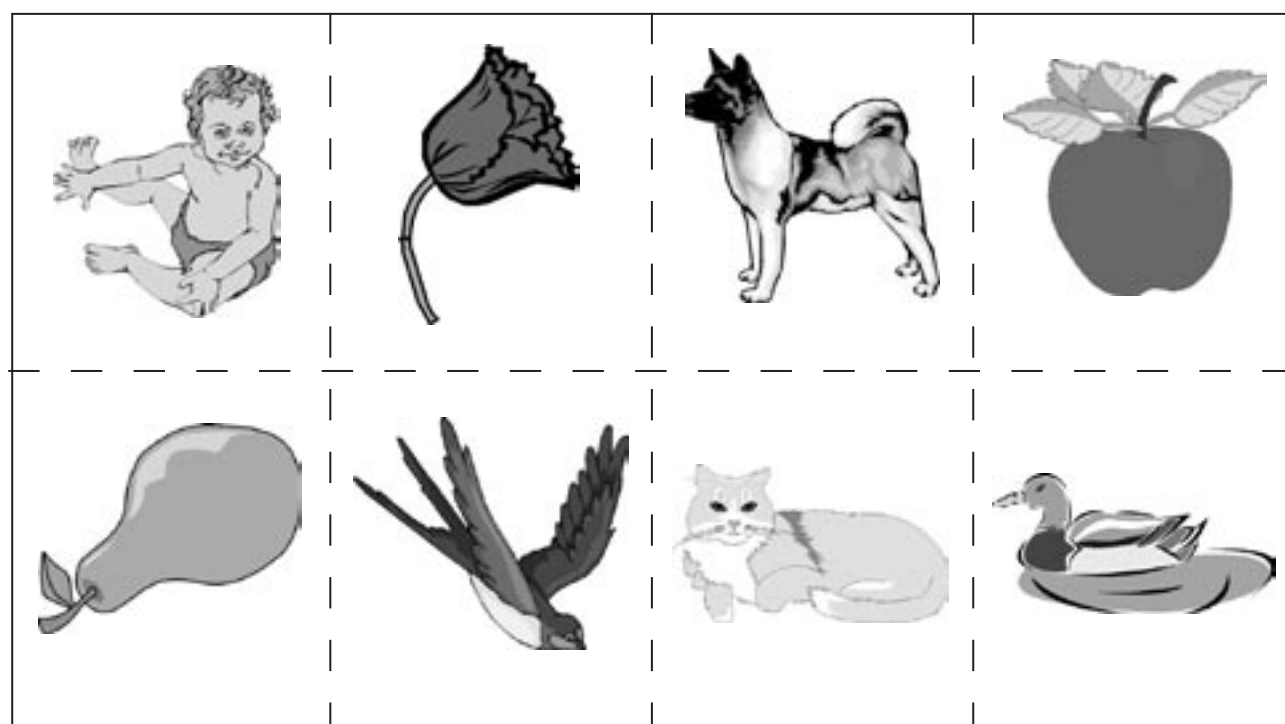
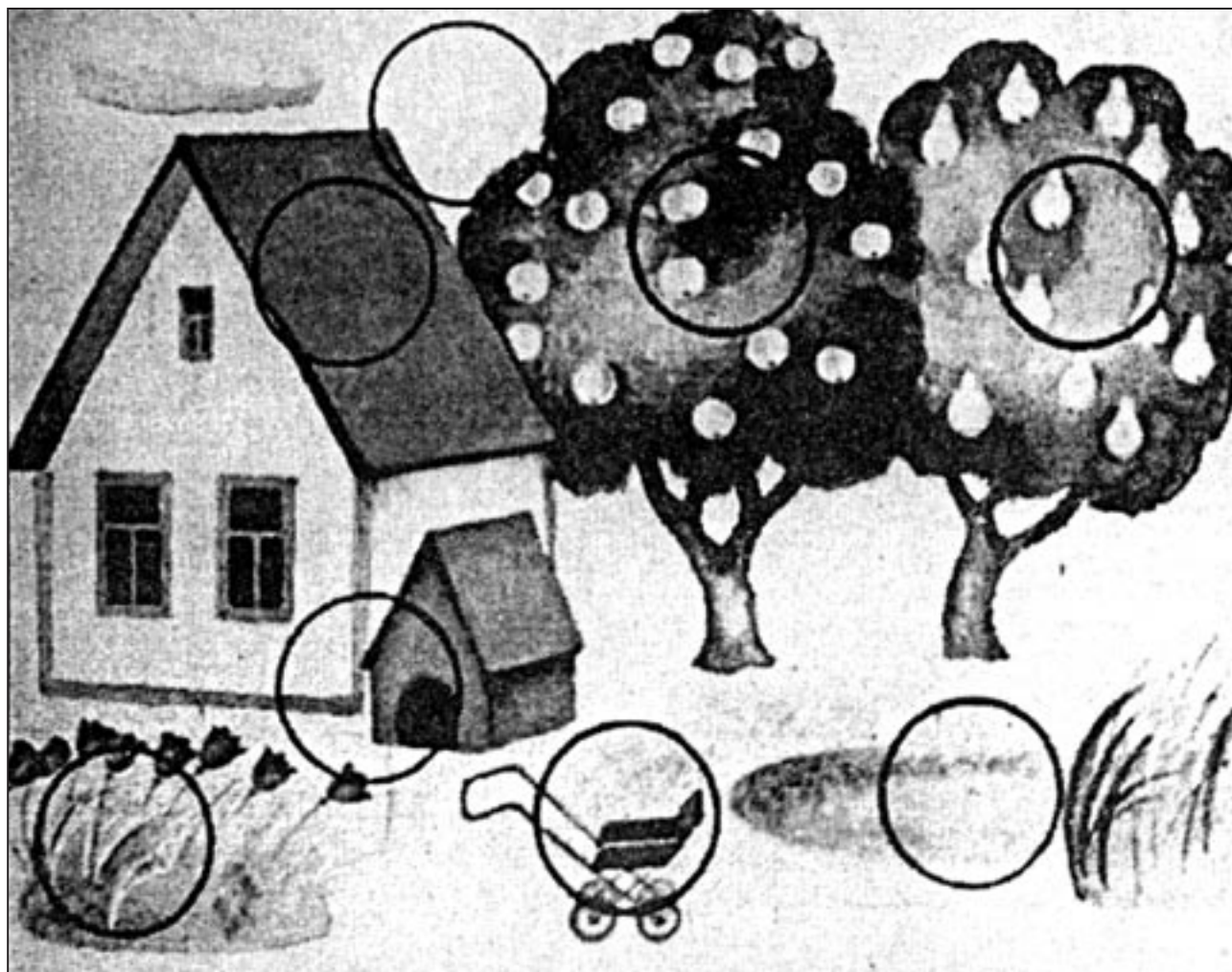
7. Monitorizarea progresului

Nr.	Enumerarea progreselor	Când? Cum? Cu ce mijloace?	Metoda, forma de organizare, de acumulare a datelor
1.			
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			
10.			

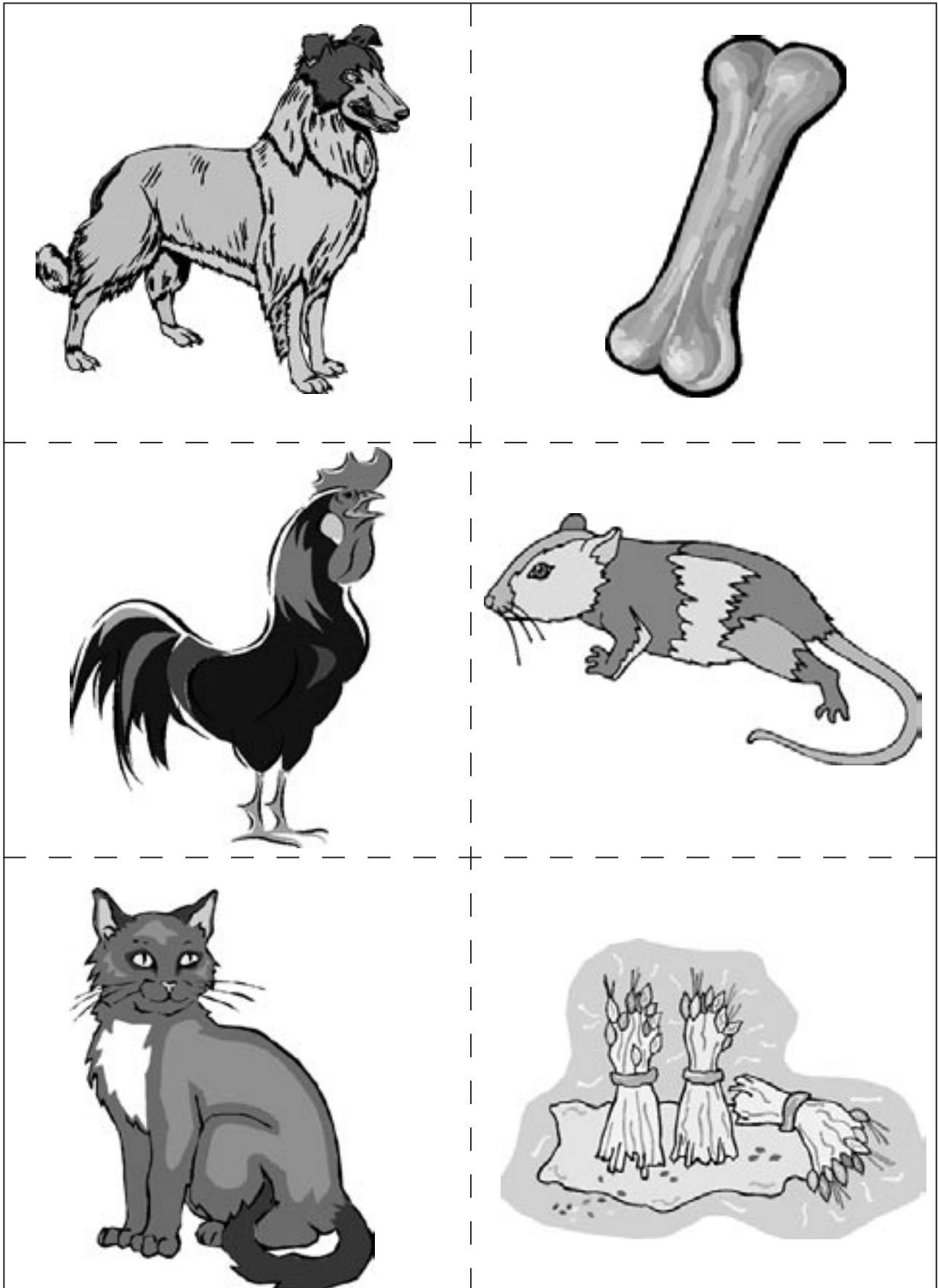
Testul Goldstein Scherer

Reprezentări generale

Reprezentări generale

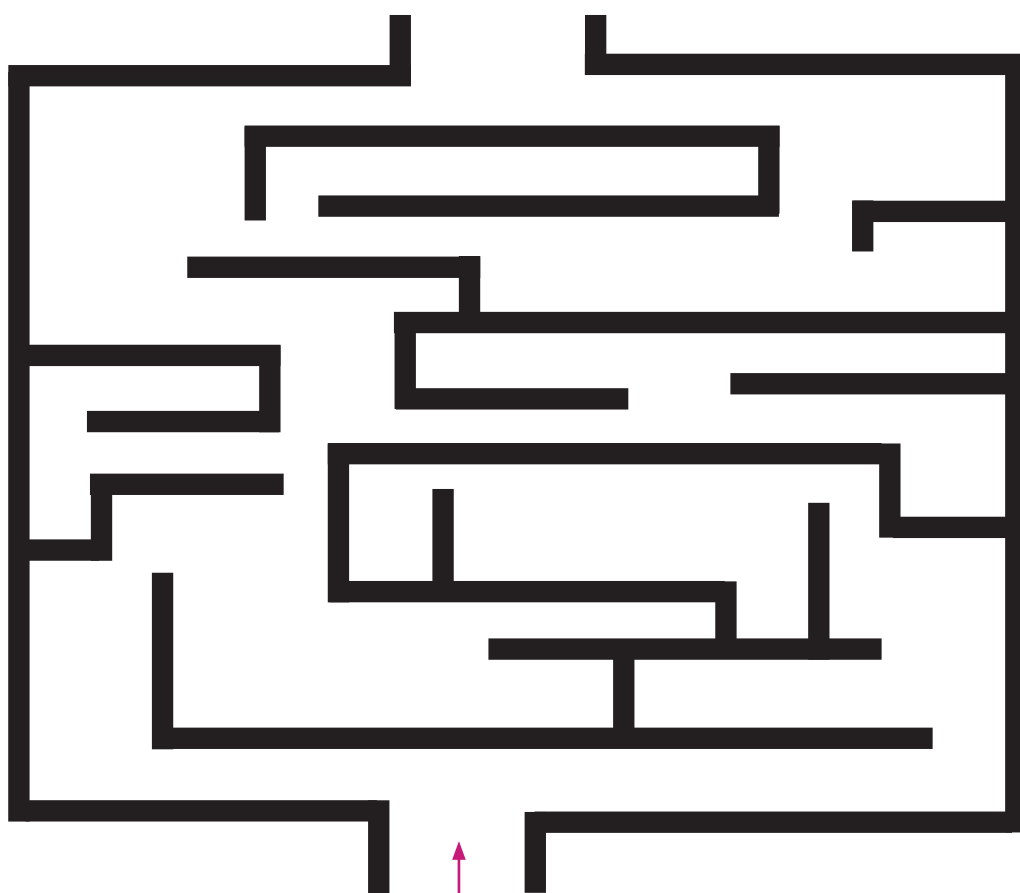
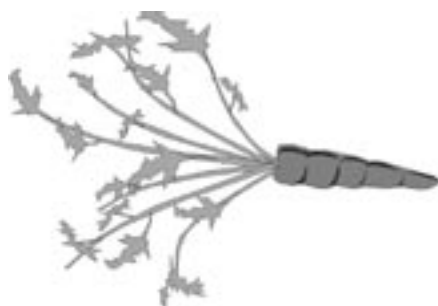
Proba Burdon

НКЕЛЫСНЛСАКЕКХЕВСКХДРКМБЭГКЗРУЦ
 ВХЕИСТЛВКЛШЮЮГКПУВГЛДТСЯКШВЫЛЯБЖ
 СНАУХСРКЛМВЗГЛПОЛЫФЭХЬМВКЛНМЧКЛ
 РТКСВХЕИВЛКТЧКЛХДБВНКАСВИДЗГВКЛТ
 КТВЕСНАИСЕКНУХНАСНИВПЕИТХДБЮЖЪЛЩ
 ГОШЛОГРИНПМАЕКВЦФПКМИНОРТЛЗЮХТЭ
 РНМУНГШЗДЛХОБРМПСКВФАУМСНКТИЛДЗХ
 БТКВУЗНАЛИДИМРАНКВДШБТСВФХБЭКЛАИС
 ШОВХКОЛБАНОВСПЛОЙШРАЛГОСТДИБКПВСБ
 ГЛКРПРИКОВЛТМНУДХБСРЛГДКУФСТМНЛНОЛ
 КСВХЕМВАИМСКАЛДГТЕВДХДБИТХГКУКЛМ
 НКЕЛЫСИЛСАКЕКХЕВСКХДРКМБЭГКЗРУЦ
 ВХЕИСТЛВКЛЩЮГКПУВГЛДТСЯКШВЫЛЯБЖ
 СНАУХСРКЛМВЗГЛПОЛЫФЭХЬМВКЛНМЧКЛ
 РТКСВХЕИВЛКТЧКЛХДБРНКАСВИДЗГВКЛТ
 КШВЕСНАИСЕКНУХНАСНИВПЕИТХДБЮЖЪЛЩ
 ГОШЛОГРИНПМАЕКВЦФПКМИНОРТЛЗЮХТЭ
 РНМУНГШЗДЛХОБРМПСКВФАУМСНКТИЛДЗХ
 БТКВУЗНАЛИДИМРАНКВДШБТСВФХБЭКЛАИС
 ШОВХКОЛБАНОВСИЛОЙШРАЛГОСТДИБКПВСБ
 ГЛКРПРИКОВЛТМНУДХБСРЛГДКУФСТМЛНОЛ
 КСВХЕМВАИМСКАЛДГТЕВДХДБИТХГКУКЛМ
 НКЕЛЫСИЛСАКЕКХЕВСКХДРКМБЭГКЗРУЦ
 ВХЕИСТЛВКЛЩЮГГКПУВГЛДТСЯКШВЫЛЯБЖ
 СНАУХСРКЛМВЗГЛПОЛЫФЭХЬМВКЛНМЧКЛ
 РТКСВХЕИВЛКТЧКЛХДБРНКАСВИДЗГВКЛТ
 КШВЕСНАИСЕНУХНАСНИВПЕИТХДБЮЖЪЛЩ
 ГОШЛОГРИНПМАЕКВЦФПКМИНОРТЛЗЮХТЭ
 РНМУНГШЗДЛХОБРМПСХВФАУМСНКТИЛДЗХ
 БТКВУЗНАЛИДИМРАНКВДШБТСВФХБЭКЛАИС
 ШОВХКОЛБАНОВСПЛИШРАЛГОСТДИБКПВСБ
 ГЛКРПРИКОВЛТМНУДХБСРЛГДКУФСТМЛНОЛ
 КСВХЕМВАИМСКАЛДГТЕВДХДБИТКГКУКЛМ

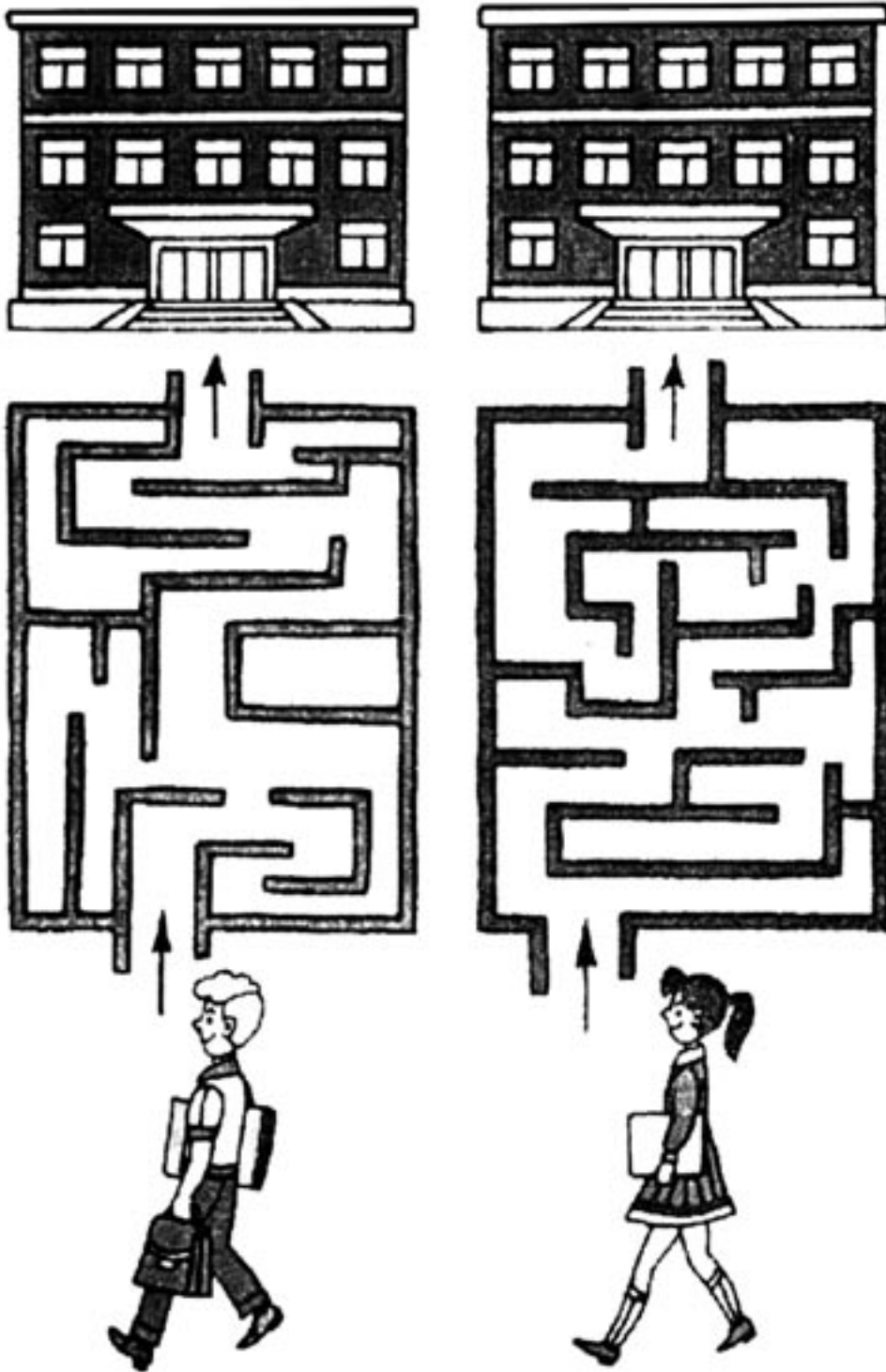
Proba Burdon

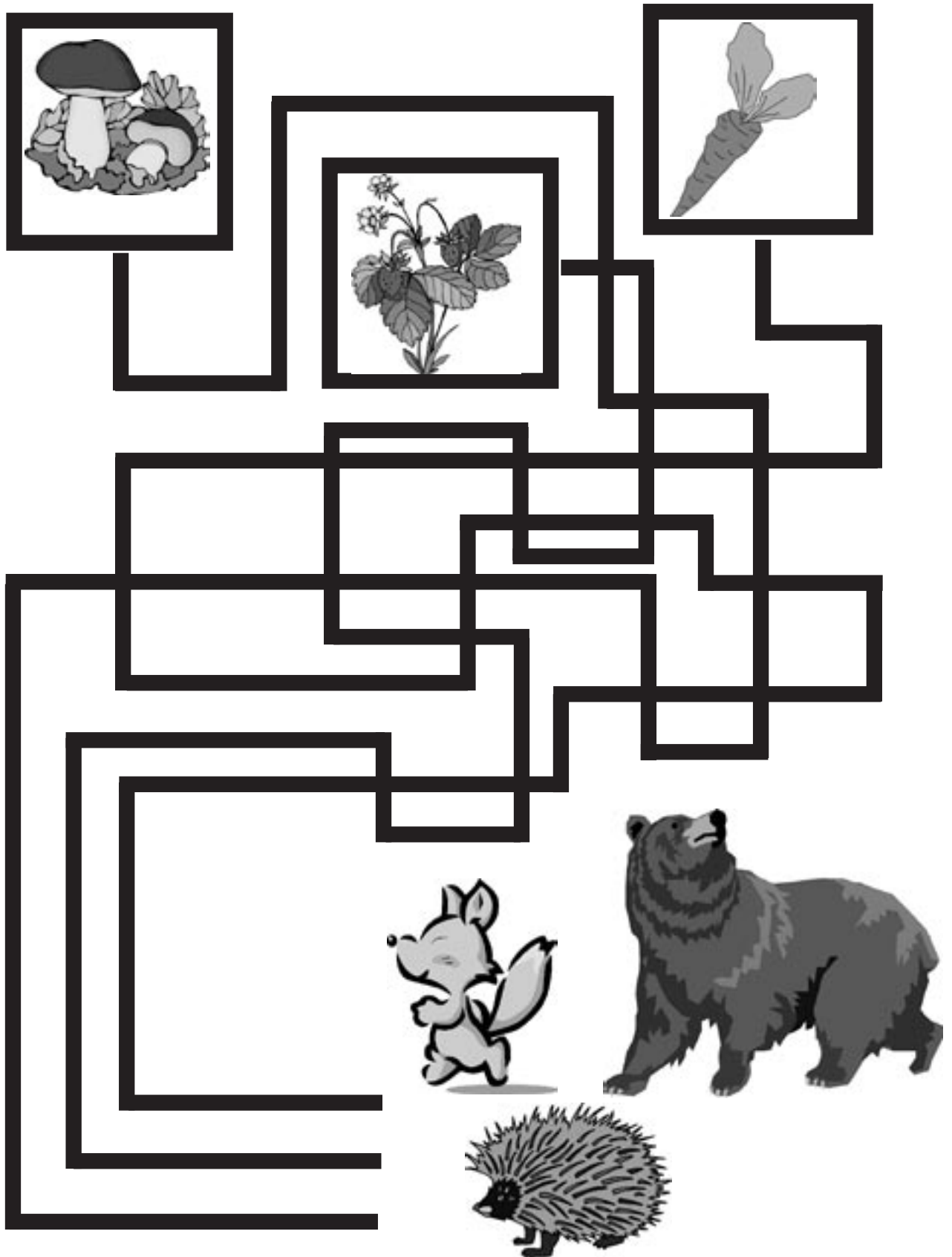
Labirintul

Labirintul

Labirintul

Bibliografie

21. Albu A., Albu C., – **Asistența psihopedagogică și medicală a copilului deficient fizic**, Științele Educației, Structuri, Conținuturi, Tehnici, Editura Polirom, 2000.
2. Beșliu, N. - **The role of the Social Worker in Promoting Social Integration for Disabled people (Rolul asistentului social în promovarea integrării sociale a persoanelor cu dizabilități)**, Master Thesis, Germany, 2003.
3. Belinschi E. , Galben - Panciuc Z., Galben S. ș.a - **Limba română Probe de evaluare pentru cl. I-IV**, Editura Prut Internațional, 2004.
4. Burke Walsh K.- **Predarea orientată după necesitățile copilului**, Chișinău, 1999.
5. Crețu E.– **Psihopedagogia școlară pentru învățământul primar**, Editura Aramis, 1999.
6. **Crearea claselor orientate după necesitățile copiilor de 8, 9, 10 ani**, Kate Burke Walsh, Chișinău, 1999.
7. Cucuș C. – **Raționalitatea activității instructiv-educative și proiectarea pedagogică**, Editura Spiru Haret, Iași, 1995.
8. **Curriculum școlar**, cl. I – IV, Editura Lumina, Chișinău, 2003.
9. Fondul de Investiții Sociale din Moldova - **Copiii în situație de risc: crearea serviciilor sociale comunitare**, Chișinău, 2004.
10. Galben Z.– Panciuc, Tatiana Neculce, Svetlana Galben, **Limba română Caietul elevului cl. V**.
11. Galben Z.– Panciuc Ion Botgros, Stela Diaconu, Svetlana Galben, **Științe - Caietul elevului, cl. I**, Prut Internațional, 2004.
12. Galben Z.– Panciuc Ion Botgros, Stela Diaconu, Svetlana Galben, - **Științe Caietul elevului, cl. III**, Prut Internațional, 2004.
13. Gould P., Sullivan J. – **Clasa integrată pentru copiii de vârstă mică. Modalități simple de adaptare a centrelor de activitate la nevoile copiilor**, Editura Epigraf, Chișinău, 2003.
14. Ivan P., Cojocar A., Jalbă M., Calac M., Popov I., Cibotaru-Cherghelegiu E.- **Copilul cu dizabilități Aspecte de dezvoltare și comportament, Ghid practic, Ediția I**, Chișinău, 2004.
15. **Înțelegerea și Satisfacerea Necesităților Copiilor în clasele Inclusive**, Ghid pentru pedagogi, UNESCO – Organizația Națiunilor Unite Pentru Educație, Știință și Cultură.
16. Elena J. – **Management Educațional, Profesor – manager: roluri și metodologie**, Collegium, Polirom, 2000.
17. Olărescu V., – **Rețineri în dezvoltare psihică, Suport de curs. Teorie, practică, terapie**, Chișinău, 1999.
18. **Pas cu Pas, Să facem cunoștință**, Editura Epigraf, Chișinău, 2001.

19. Popescu A. – **Terapia ocupațională și ergoterapia**, Editura Medicală, București, 1986.
20. Psatt C. -**Teste de evaluare pentru cl. IV**, Editura Compania, București, 2002
21. Radu G. M. – **Psihopedagogia dezvoltării școlarilor cu handicap**, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1999.
22. Romiță B. Iucu, – **Managementul și gestiunea clasei de elevi, Fundamente teoretico-metodologice**, Polirom, 2000.
23. Stog L., Caluschi M.- **Psihologia managerială**, Cartier Educațional, 2002.
24. Wlips J.T., - **Copilul cu nevoi speciale. Elemente de pedagogie curativă**, Editura Triade, Cluj-Napoca, 1998.